

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Туризм»
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРм-21

_____ ПЛАСТУН Богдан Миколайович
(підпис)

Керівник:
_____ д.е.н., проф. Матвійчук Л.Ю.
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2023 р.
Гарант освітньої програми:
к. пед. наук, доцент ЗУБЕХІНА Т.В.

_____ Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *митної справи, матеріалів та технологій*

Кафедра *туризму та готельно-ресторанної справи*

Ступінь вищої освіти: *магістр*

Галузь знань: *24 Сфера обслуговування*

Спеціальність: *242 Туризм*

Освітня програма: *Туризм*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Л.Ю. Матвійчук

«__» _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пластуну Богдану Миколайовичу

1. Тема кваліфікаційної роботи *Туристичні ресурси Західного регіону України: стан та перспективи розвитку*

Керівник роботи: д.е.н., проф. Матвійчук Л.Ю.

затверджені наказом вищого навчального закладу від

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи.

3. Вихідні дані до роботи: *звіти Національної туристичної організації, Всесвітньої ради з туризму та подорожей, Всесвітньої туристичної організації, законодавчі та нормативні акти України щодо розвитку туризму, статистичні матеріали Державної служби статистики України, міждержавні та національні стандарти туризму, наукова та практична туристична література.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

Розділ 1. Концептуальні засади розвитку туристичних ресурсів.

Розділ 2. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України.

Розділ 3. Напрями розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України.

5. Перелік графічного матеріалу:

Скласти порівняльний графік туристичних потоків Західного транскордонного туристичного регіону України (Волинська, Львівська та Закарпатська області)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Гарант освітньої програми	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 1. Концептуальні засади розвитку туристичних ресурсів	проф. Матвійчук Л.Ю.		
Розділ 2. Діагностика стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України	проф. Матвійчук Л.Ю.		
Розділ 3. Напрями розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України	проф. Матвійчук Л.Ю.		
Висновки	проф. Матвійчук Л.Ю.		
Нормо контроль	доц. Зубехіна Т.В.		

7. Дата видачі завдання «01» листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи	01.11.2022 р.	
2.	Огляд літератури та досліджування проблеми для написання кваліфікаційної роботи	01.02.2023 р.	
3.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи	01.04.2023 р.	
4.	Написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи	01.06.2023 р.	
5.	Написання проектної частини кваліфікаційної роботи	01.09.2023 р.	
6.	Висновки	01.10.2023 р.	
7.	Формування і організація списку використаних джерел	01.11.2023 р.	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи магістра	28.11.2023 р.	
9	Нормоконтроль	29.11.2023 р.	
10	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 7.12.2023 р.	
11	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	8.12.2023 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Пластун Б. М.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Матвійчук Л. Ю.

АНОТАЦІЯ

Анотація Пластун Б.М. Туристичні ресурси Західного регіону України: стан та перспективи розвитку. – На правах рукопису. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня, освітньо-професійної програми «Туризм», за спеціальністю 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування – Луцький національний технічний університет, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. – Луцьк, 2023. – 59 с., список джерел з 50 найменувань.

Визначено зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму. Доведено, що туристичні ресурси – це об'єкти чи території, які приваблюють туристів і мають потенціал для розвитку індустрії туризму, а також це специфічний тип природних або створених благ, що можуть функціонувати у вигляді об'єктів, матеріальних цінностей, територій, акваторій, маршрутів, заходів, подій, послуг, а також їх поєднання, що мають комфортні властивості, здатні задовольняти потреби туристів та формувати туристичний продукт.

Систематизовано передумови формування туристичного кластеру. До таких передумов віднесено: наявність відповідних туристичних ресурсів, конкурентні переваги регіону, концентрація суб'єктів індустрії гостинності, наявність в регіоні суміжних індустрій, логістика, наявність відповідних інституцій в регіоні. Визначено основні групи стейкхолдерів туристичного кластеру Західного регіону України в сучасних умовах. До таких груп стейкхолдерів віднесено: місцеві урядові органи, туристичні агенції та оператори, готельний та гостинний бізнес, ресторанний бізнес і кейтеринг, транспортні компанії, постачальники анімаційних послуг та розваг, місцеве населення, освітні та дослідницькі установи, неформальні інституції, інвестори та фінансові інститути.

Ключові слова: туристичні ресурси, сталий розвиток, безпека, Західний регіон, кластери, туризм, стейкхолдери.

ANNOTATION

Abstract *Plastun B.* Tourist resources of the Western region of Ukraine: state and development prospects. – On the rights of the manuscript. Qualification work of the second (master's) level, educational and professional program «Tourism», specialty 242 Tourism, field of knowledge 24 Field of service – Lutsk National Technical University, department of tourism and hotel and restaurant business. – Lutsk, 2023. – 59 pp., a list of sources with 50 titles.

The content and significance of tourist resources in the system of the tourism industry are determined. It has been proven that tourist resources are objects or territories that attract tourists and have the potential for the development of the tourism industry, as well as a specific type of natural or created goods that can function in the form of objects, material values, territories, water areas, routes, activities, events, services, as well as their combination, which have comfortable properties, are able to satisfy the needs of tourists and form a tourist product.

The prerequisites for the formation of a tourist cluster are systematized. These prerequisites include: availability of appropriate tourist resources, competitive advantages of the region, concentration of hospitality industry entities, presence of related industries in the region, logistics, presence of relevant institutions in the region. The main groups of stakeholders of the tourism cluster of the Western region of Ukraine in modern conditions have been identified. Such groups of stakeholders include: local government bodies, travel agencies and operators, hotel and hospitality business, restaurant business and catering, transport companies, animation and entertainment service providers, local population, educational and research institutions, informal institutions, investors and financial institutions.

Keywords: tourism resources, sustainable development, security, Western region, clusters, tourism, stakeholders.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ	10
1.1. Зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму	10
1.2. Систематизація туристичних ресурсів	15
1.3. Чинники впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів	21
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	24
2.1. Аналіз сучасного стану розвитку туризму західного регіону України	24
2.2. Аналіз чинників впливу на стан та розвиток туризму західного транскордонного регіону України	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	39
3.1. Інноваційні напрями розвитку туристичних ресурсів західного регіону України в сучасних умовах	39
3.2. Кооперація туристичних регіонів, як фактор успіху в розвитку туристичних ресурсів	45
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	56

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження туристичних ресурсів є надзвичайно актуальним завданням в сучасному світі. Туризм є однією з найбільших та найшвидше зростаючих галузей глобальної економіки, і він впливає на багато аспектів нашого життя. Дослідження туристичних ресурсів допомагає забезпечити сталість розвитку туризму, враховуючи природні та культурні обмеження. Це важливо для збереження природних ресурсів та попередження негативних екологічних наслідків туризму. Дослідження туристичних ресурсів допомагає розробити ефективні маркетингові стратегії та рекламні кампанії, що сприяють збільшенню туристичного потоку та прибутків. Туризм може мати геополітичний вплив, сприяючи зміцненню міжнародних стосунків та співпраці між країнами. З огляду на зростаючу конкуренцію в туристичній галузі та збільшення свідомості про важливість сталого розвитку, дослідження туристичних ресурсів стає ключовим фактором для досягнення успіху у цій галузі. Воно допомагає розуміти потреби та очікування туристів, розробляти стратегії управління ресурсами, а також сприяє збереженню та вдосконаленню природних та культурних цінностей.

Отже, дослідження туристичних ресурсів мають велике значення для розвитку туризму як галузі та для суспільства в цілому. Вони допомагають забезпечити сталість розвитку, зберегти природні та культурні ресурси, і підвищити якість життя місцевого населення.

Концептуальні аспекти розвитку, сталого використання та відтворення ресурсної та ресурсно-туристичної бази індустрії туризму висвітлені в працях провідних українських дослідників О. О. Бейдика, І. М. Волошина, П. В. Гудзя, Л. П. Дядечко, С. П. Кузика, В. Ф. Кифяка, О. О. Любіцевої, М. П. Мальської, Л.Ю. Матвійчук, Т. Г. Сокол, Т. І. Ткаченко, Н. В. Фоменко, Л. М., Школи та інших. Однак, питання щодо розвитку туристичних ресурсів в окремих регіонах України, зокрема у західному туристичному регіоні, в сучасних умовах, залишаються невирішеними та потребують нагального вивчення.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є процес розвитку туристичних ресурсів у західному регіоні України та їх роль в розвитку туристичних територій.

Предметом дослідження роботи магістра є теоретичні та практичні засади забезпечення розвитку туристичних ресурсів західного регіону України шляхом визначення пріоритетних напрямів діяльності, зокрема шляхом застосування методу кластерезації в досліджуваних процесів.

Мета і завдання дослідження полягає у пошуку найефективніших напрямів розвитку туристичних ресурсів західного регіону України з метою підвищення конкурентоздатності індустрії туризму досліджуваних територій та сталого розвитку туризму на них.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішено *такі завдання*:

- визначення змісту та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму;
- дослідження чинників впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів;
- проведення аналізу стану та розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України;
- формування шляхів розвитку туристичних ресурсів західного регіону України в сучасних умовах;
- визначення основних груп стейкхолдерів туристичного кластеру Західного регіону України в сучасних умовах.

Методи дослідження туристичних ресурсів Західного регіону України передбачали застосування: географічного аналізу (передбачав вивчення природних атракцій, які можуть приваблювати туристів); історико-культурний аналіз (включав аналіз історичних місць, пам'яток архітектури, музеїв та інших культурних об'єктів); соціо-економічний аналіз (передбачав вивчення потреб та інтересів туристів), аналіз ринку туристичних послуг (включав визначення туристичних потоків); SWOT-аналіз (передбачав оцінку сильних та слабких сторін, можливостей та загроз для розвитку туристичних ресурсів Західного транскордонного туристичного регіону). Застосування цих методів дозволило

отримати повне і глибоке розуміння туристичного потенціалу Західного регіону України.

Інформаційна база дослідження туристичних ресурсів Західного регіону України включала статистичні показники, дані про туристичний ринок та туристичні ресурси, інформацію від туристичних агенцій, готелів, екскурсійних компаній, включаючи дані про потоки туристів, попит на різні види туризму, публікації у наукових журналах, звіти дослідницьких інститутів, аналітичні матеріали, які можуть включати в себе оцінки та аналізи туристичної індустрії, законодавчі та нормативні акти, регіональні програми та стратегії розвитку туризму, веб-сайти, блоги, соціальні мережі, онлайн форуми та платформи, які надають інформацію про туристичні місця, відгуки та рекомендації.

Новизна дослідження. На основі ґрунтовних досліджень розвитку туристичних ресурсів в сучасних умовах, визначено пріоритетність формування кластерних утворень в транскордонних туристичних територій, зокрема у Волинській, Львівській та Закарпатській областях. З цією метою визначено передумови формування туристичних кластерів для сталого розвитку туристичних ресурсів та формування якісних туристичних продуктів та послуг, які мають високий рівень конкурентоспроможності та можуть бути інтегровані в глобальний туристичний ринок.

Практичне значення отриманих результатів дослідження туристичних ресурсів допомагає виявити потреби у розвитку інфраструктури, такі як готелі, ресторани, транспортні засоби, інформаційні центри. Це сприяє покращенню якості послуг та залученню більшої кількості туристів.

Апробація результатів дослідження. Сформовані висновки та результати дослідження опубліковані та апробовані у вигляді статті у Студентському науковому віснику ЛНТУ, серія технічні науки (Луцьк, 2023 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів та висновків; містить 59 сторінок тексту, 2 рисунки, 11 таблиць. Список джерел включає 50 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму

Розвиток туристичних ресурсів є важливою складовою сучасного суспільства і має значення як для економіки, так і для соціокультурного та природного середовища. Туристичні ресурси відіграють важливу роль у системі туризму і мають велике значення для розвитку туристичної галузі. тале використання туристичних ресурсів – це ключовий аспект ефективного розвитку туризму, оскільки воно спрямоване на забезпечення того, щоб туризм приносив користь не лише в довгостроковому плані, але й не завдавав шкоди природі, культурним цінностям і спільнотам [11]. Стале використання туристичних ресурсів передбачає:

- збереження природних ресурсів. Стале використання природних ресурсів передбачає мінімізацію негативного впливу туризму на природне середовище. Це включає в себе екологічно чисті практики, які сприяють збереженню екосистем, водних ресурсів, лісів і інших природних ресурсів;

- збереження культурної спадщини. Туризм може призвести до надмірного використання та знищення культурних цінностей, якщо не будуть вжиті відповідні заходи для їх збереження. Стале використання туристичних ресурсів включає в себе заходи для охорони і підтримки історичних та культурних пам'яток;

- розвиток місцевих спільнот. Стале використання туристичних ресурсів передбачає сприяння розвитку місцевих громад та забезпечення їх участі у туристичній діяльності. Це може включати в себе створення робочих місць для місцевого населення, підвищення рівня життя та розвиток підприємництва в місцевих громадах;

- збалансоване використання туристичних ресурсів. Стале використання передбачає збалансований підхід до розвитку туризму, який враховує інтереси різних зацікавлених сторін, включаючи місцевих жителів, туристів і бізнес. Важливо забезпечити, щоб туристичний рух не перевищував здатності приймати і забезпечувати зручності для відвідувачів;

- розвиток інновацій. Стале використання туристичних ресурсів вимагає розвитку інноваційних підходів і технологій для покращення якості та ефективності туристичних послуг, а також для зменшення екологічного сліду туризму.

Загальною метою сталого використання туристичних ресурсів є забезпечення того, щоб туризм сприяв економічному розвитку, збереженню природи та культурної спадщини, підвищенню якості життя місцевого населення і забезпеченню задоволення потреб та очікувань туристів, без шкоди для природи та культурних цінностей. Тільки в такому випадку туризм може бути дійсно сталою та стійкою галуззю розвитку [32].

Зміст туристичних ресурсів в системі туризму можна розглядати через призму їх класифікаційних ознак. Зокрема:

- природні ресурси, такі як пейзажі, природні парки, пляжі, гори, озера та інші природні краси, є основою багатьох видів туризму, включаючи екологічний, пригодницький та пляжний туризм. Вони створюють можливості для спостереження та насолоди природною красою і сприяють здоровому способу життя;

- культурні ресурси включають історичні пам'ятки, музеї, фольклорні традиції, мистецтво, архітектурні пам'ятки та інші культурні цінності. Вони привертають культурних туристів і допомагають зберегти культурну спадщину країни. Туристи мають можливість познайомитися з історією та культурою інших народів;

- туристична інфраструктура, зокрема туристичні ресурси також включають готелі, ресторани, транспортну інфраструктуру та інші послуги, які

забезпечують комфортне перебування туристів. Ця інфраструктура є необхідною для забезпечення зручностей та безпеки туристів;

- видатні події та фестивалі також змістовно наповнюють поняття туристичних ресурсів. Так, туристичні ресурси можуть включати події, фестивалі та розваги, які привертають туристів. Це може включати спортивні змагання, музичні фестивалі, культурні заходи та інші події, які створюють інтерес для відвідувачів;

- гостинність та відносини з туристами є основою змістовного наповнення в індустрії туризму. Важливим ресурсом є гостинність місцевого населення та відносини з туристами. Доброзичливість та гостинність мають велике значення для створення позитивного враження у відвідувачів.

Значення туристичних ресурсів в системі туризму полягає в їхній здатності привертати туристів, створювати можливості для економічного розвитку, збереження культурних та природних цінностей та сприяння міжкультурному обміну. Ці ресурси слугують основою для створення туристичних продуктів та послуг, які задовольняють потреби туристів і сприяють розвитку туризму як галузі економіки [17].

Індустрія туризму є однією з найбільш прибуткових галузей в світі. Велика кількість туристів приносить прибуток в ресторани, готелі, магазини та інші підприємства, створюючи робочі місця та сприяючи економічному зростанню регіонів. Інвестиції в інфраструктуру та маркетинг допомагають розвивати туристичну галузь і приваблювати інвесторів.

Для того, щоб привернути туристів, громади повинні інвестувати в розвиток туристичних ресурсів та інфраструктуру території, таку як аеропорти, дороги, готелі, ресторани та розваги. Це сприяє покращенню якості життя місцевого населення та забезпечує зручності для туристів. Крім того, туризм може сприяти збереженню і відновленню культурного спадку та природних резерватів. Популяризація традиційних звичаїв та ремесел сприяє їх збереженню. Крім того, дохід від туризму може використовуватися для охорони природи та біорізноманіття [27].

Туристи з різних країн мають можливість взаємодіяти та обмінюватися досвідом, що сприяє розумінню і толерантності між різними культурами. Це сприяє зближенню людей та розвитку міжнародних стосунків. Розвинені туристичні ресурси роблять регіон більш відомим та привабливим для інвесторів, інших туристів та партнерів. Позитивний імідж регіону сприяє його подальшому розвитку та підвищує його привабливість для різних видів діяльності. Розвиток туристичних ресурсів важливий не лише для зростання економіки, але і для покращення якості життя місцевого населення та збереження культурного та природного спадку. Ця галузь сприяє глобальній інтеграції та розвитку толерантності, робить регіони більш конкурентоспроможними та відкриває нові можливості для всіх сторін [44].

Узагальнюючі підходи до визначення дефініції «туристичні ресурси» представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення дефініції «туристичні ресурси»

Підхід	Зміст поняття
Географічний	природні та культурні об'єкти, що привертають туристів, такі як гірські ланцюги, озера, пляжі, історичні пам'ятки тощо.
Економічний	об'єкти, які приносять дохід туристичній індустрії, такі як готелі, ресторани, магазини та інші послуги для туристів.
Культурний	місця, де можна дізнатися більше про традиції, історію, мистецтво та культуру конкретного регіону або народу.
Екологічний	природні об'єкти, які повинні бути збережені та використані в збалансований спосіб, щоб запобігти негативному впливу туризму на навколишнє середовище.
Психологічний	місця, що створюють психологічно збуджені стани, емоції та враження у туристів.
Соціальний	суб'єкти діяльності, які формують атмосферу індустрії туризму та безпосередньо туристичний продукт, а також туристи, як споживачі сформованих туристичних продуктів та послуг і туристичних ресурсів в тому числі

Зазначені підходи відображають різні аспекти до розуміння змісту туристичних ресурсів шляхом врахування географічного, економічного, культурного, екологічного, психологічного та соціального виміру. Дефініція «туристичні ресурси» визначається різними вченими та експертами в індустрії туризму різними способами, існує кілька підходів до його визначення:

- географічний підхід – туристичні ресурси визначаються як природні та культурні об'єкти, які здатні привертати туристів. Цей підхід включає географічні особливості, такі як гірські ланцюги, озера, пляжі, історичні пам'ятки, музеї, архітектурні споруди і так далі;

- економічний підхід – туристичні ресурси розглядаються як об'єкти, які можуть приносити дохід індустрії туризму. Цей підхід більше зорієнтований на економічно вигідні об'єкти, такі як готелі, ресторани, магазини та інші послуги для туристів;

- культурний підхід – акцентує увагу на культурних та історичних аспектах туризму. Туристичні ресурси в цьому контексті можуть включати місця, де можна дізнатися більше про традиції, історію, мистецтво та культуру конкретного регіону або народу;

- екологічний підхід – розглядає туристичні ресурси як об'єкти, які повинні бути збережені та використані в збалансований спосіб, щоб запобігти негативному впливу туризму на навколишнє середовище. Сюди входять національні парки, заповідники та інші природні об'єкти;

- психологічний підхід – розглядає туристичні ресурси з точки зору психологічних аспектів та враховує, які емоції та враження можуть отримати туристи від відвідування конкретного місця;

- соціальний підхід – визначає суб'єкти діяльності, які формують атмосферу індустрії туризму та безпосередньо туристичний продукт, а також туристи, як споживачі сформованих туристичних продуктів та послуг і туристичних ресурсів в тому числі

Таким чином, існує ряд підходів до визначення змісту та значення туристичних ресурсів і вони можуть варіювати в залежності від контексту та дослідницьких цілей. Однак у всіх цих підходах загальна ідея полягає в тому, що туристичні ресурси – це об'єкти чи території, які приваблюють туристів і мають потенціал для розвитку індустрії туризму. Зважаючи на тему нашого дослідження, вважаємо за доцільне систематизувати туристичні ресурси, що представлено в подальшому дослідженні [24].

1.2. Систематизація туристичних ресурсів

Систематизація туристичних ресурсів є ключовим аспектом в розвитку та плануванні індустрії туризму. Вона включає систематичне розподілення туристичних об'єктів та послуг на різні категорії відповідно до їх характеристик, значення та функцій. Цей процес не тільки сприяє ефективному управлінню туристичними ресурсами, але й допомагає маркетингологам та планувальникам розробляти більш цілеспрямовані та привабливі туристичні продукти. Важливість класифікації полягає у забезпеченні глибшого розуміння того, як різні типи ресурсів можуть бути використані для залучення різних груп туристів [5].

Основні категорії туристичних ресурсів часто включають природні, культурні, історичні, рекреаційні та сучасні атракції. Природні ресурси, такі як національні парки, гори, озера та річки, приваблюють туристів своєю неповторною красою та можливостями для активного відпочинку. Культурні та історичні ресурси, включаючи музеї, старовинні замки та історичні місцевості, пропонують глибоке занурення у минуле та культурну спадщину регіону. Рекреаційні ресурси, які включають курорти, туристичні маршрути та фестивалі, забезпечують відвідувачам розслаблення та розваги.

Сучасні атракції та гастрономічні особливості також є важливою частиною туристичної пропозиції. Розважальні центри, сучасні мистецькі галереї та експозиції приваблюють молодь та любителів сучасної культури. Гастрономічні ресурси, які охоплюють місцеву кухню та ринки, пропонують унікальний досвід через смакові відчуття. Разом ці категорії формують багатогранний та різноманітний світ туризму, забезпечуючи безліч можливостей для дослідження та відпочинку. Сьогодні індустрія туризму є складним, багатогранним і суперечливим явищем як в Україні так і у світі. Розбудова сучасної індустрії туризму в регіонах України, через військове вторгнення росії, вимагає наукового підходу до розв'язання існуючих проблем, в тому числі до формування стратегічного бачення відновлення

туристичних ресурсів на зруйнованих територіях, а також збереження існуючих туристичних ресурсів. Україна володіє потужним ресурсним потенціалом індустрії туризму, стає використання якого може сприяти соціально-економічному розвитку громад та забезпечити задоволення потреб сучасних туристів. Значна кількість та різноманітність туристичних ресурсів потребує вивчення питань, пов'язаних з відмінностями розвитку туристичних ресурсів. Тому, актуальним є систематизація туристичних ресурсів з метою з'ясування відмінностей умов їх сталого розвитку. [14]

Основні принципи сталого розвитку туризму були сформульовані Всесвітньою туристичною організацією та Радою Туризму на основі «Порядку денного на XXI століття», затвердженому Конференцією ООН з питань навколишнього середовища і розвитку (1992). Зазначені принципи висвітлені в матеріалах Глобального етичного кодексу туризму (1999), Осакської декларації тисячоліття (2001), Декларації з екотуризму та в інших міжнародних документах. Світові організації визначили сталий розвиток туризму як пріоритетний напрям подальшого розвитку зазначеної індустрії. Стратегії сталого розвитку туризму прийняті в країнах Європейського союзу. В Україні формування стратегії сталого розвитку туризму першочергово було визначено Указом президента «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів України. Крім того, сьогодні Урядом схвалено «Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», проте виконання її в повній мірі, через агресію росії в Україні є неможливи [22].

Дослідження та удосконалення стратегії сталого розвитку саме туристичних ресурсів ґрунтується на всебічному аналізі наявної ситуації і передбачає подальшу деталізацію дій та формування дієвих регіональних програм, які передбачають впровадження стратегії сталого розвитку та принципів раціонального використання туристичних ресурсів. Сталий розвиток туристичних ресурсів нерозривно пов'язаний з формуванням ефективних програм та стратегій розвитку туризму як на рівні громад, так і на рівні регіонів та національному рівні.

Як було зазначено в першому пункті нашого дослідження, дефініція «туристичні ресурси» є різностороннє, складне та динамічне явище, як і можливості використання досліджуваних ресурсів. Зазвичай туристичні ресурси розглядаються з позиції природи (об'єкти чи явища природи, що використовуються для туристичних потреб), а також історико-культурних особливостей (пам'ятки матеріальної та духовної спадщини, які мають пізнавальну цінність і можуть застосовуватись в індустрії туризму). Проте, вважаємо, дефініція «туристичні ресурси» першочергово включає економічний зміст у вигляді розвитку туристичної інфраструктури, що сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, а також допомагають формувати соціально-економічну структуру громад. Потреби мандрівників, зі сторони масовості, сформували індустрію гостинності. Сучасні фактори, які переважно носять деструктивний характер, дозволяють визначити політичну складову в систематизації туристичних ресурсів [38].

Туристичні ресурси є базисом сталого розвитку індустрії туристичної. З метою розв'язання проблем сталого розвитку туризму необхідні значні капіталовкладення в їх збереження. Зважаючи на зазначене, особливого значення набуває екологічний аспект, недостатнє врахування якого, може призвести занепаду туристичних територій, їх непридатності для використання. Ефективне та стале навантаження на туристичні ресурси, може сприяти отриманню економічної вигоди та можливостей сталого розвитку наявної природної та історико-культурної спадщини [7].

Туристичні ресурси мають фундаментальне значення у світі туризму, оскільки вони є основою для створення та розвитку туристичних продуктів та послуг. Вони включають широкий спектр елементів, починаючи від природних красот, таких як гори, пляжі, річки, флора та фауна, до культурних та історичних атракцій, включаючи музеї, історичні пам'ятки, фестивалі та мистецькі події. Важливість цих ресурсів полягає не лише в їхній здатності приваблювати туристів, а й у їхньому впливі на місцеву економіку та культуру [42]. Вони стимулюють розвиток інфраструктури, створюють робочі місця та

сприяють збереженню культурної спадщини та природних ресурсів. Водночас, туристичні ресурси служать мостом між різними культурами, сприяючи міжнародному розумінню та співпраці.

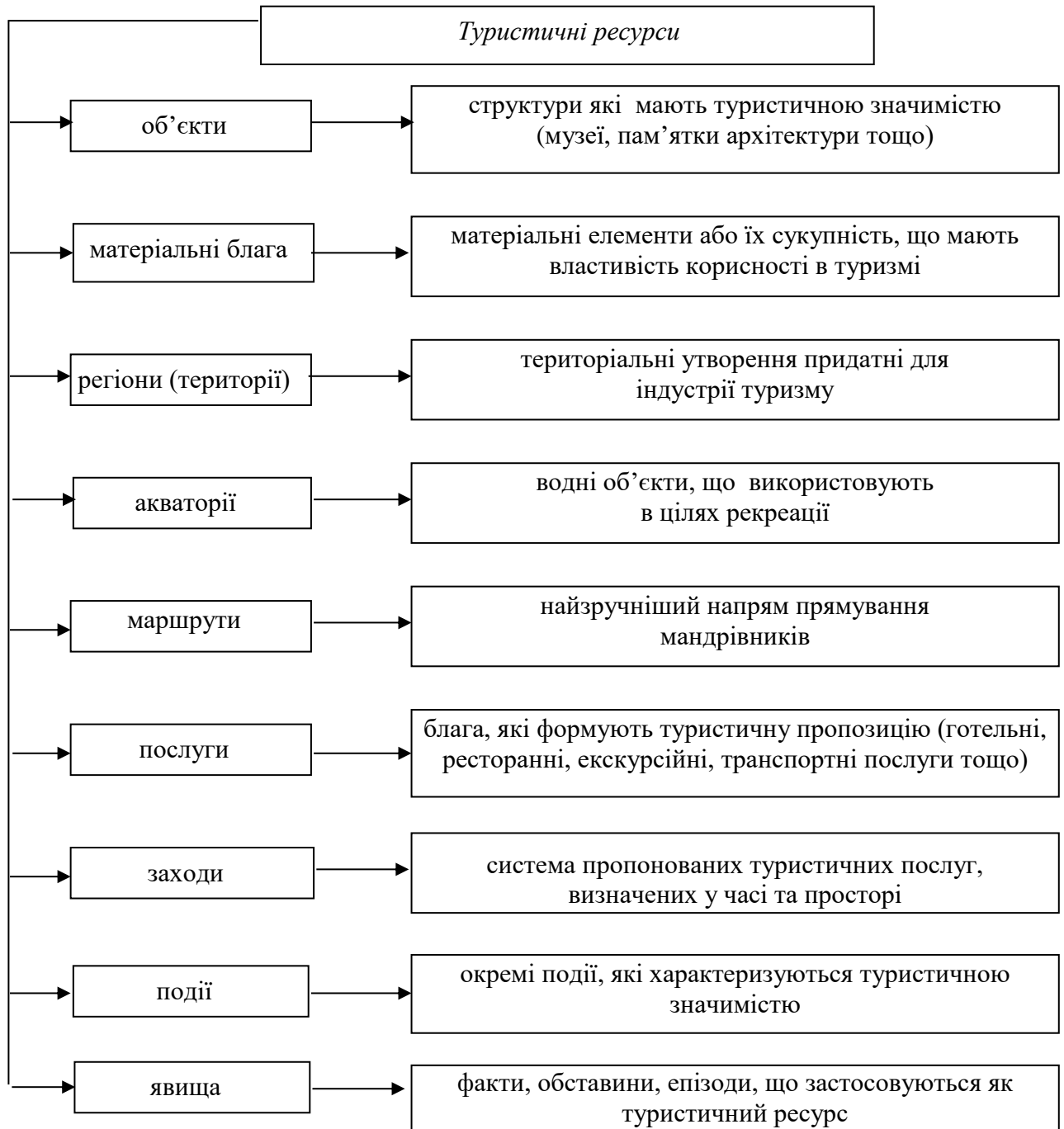

Рис. 1.1. Зміст систематизації туристичних ресурсів.

Аналіз підходів дослідників до систематизації туристичних ресурсів, дав змогу визначити власне бачення зазначеного процесу. Вважаємо, за доцільне систематизувати туристичні ресурси з позицій 3-векторного підходу:

- природно-рекреаційні, історико-культурні та матеріальні блага, які застосовуються або можуть бути застосовані в індустрії туризму для формування туристичних послуг та продуктів;

- здатність досліджуваних ресурсів задовольняти потреби мандрівників та споживачів туристичних продуктів та послуг, а також забезпечувати достатній рівень комфорту;

- властивість туристичних ресурсів формувати конкурентоспроможний туристичний продукт відповідної якості.

Існує багато різних підходів до систематизації туристичних ресурсів. Загальний підхід розподіляє їх на кілька основних категорій. Наприклад:

1. Природні ресурси:

- національні парки та заповідники (наприклад, Карпатський національний природний парк);

- гори та озера (наприклад, Говерла, Синевир);

- річки та водоспади (наприклад, Тиса, Шипіт).

2. Історичні та культурні ресурси:

- замки та фортеці (наприклад, Луцький замок, Кам'янець-Подільська фортеця);

- історичні міста та містечка (наприклад, Львів, Чернівці);

- музеї та архітектурні пам'ятки (наприклад, Львівська Опера, Львівська ратуша).

3. Рекреаційні ресурси:

- курорти та санаторії (наприклад, Трускавець, Моршин);

- туристичні маршрути та еко-трейли;

- фестивалі та культурні заходи.

- Гастрономічні та місцеві специфіки:

- регіональна кухня та виноробство;

- ринки та ярмарки місцевих продуктів.

5. Сучасні атракції:

- розважальні центри та парки;

- сучасні мистецькі галереї та виставки.

Таким чином, залежно від змістовного наповнення, систематизація туристичних ресурсів буде мати те чи інше значення

Таким чином, туристичні ресурси – це специфічний тип природних або створених благ, що можуть функціонувати у вигляді об'єктів, територій, акваторій, матеріальних благ, маршрутів, подій, заходів, послуг, а також їх поєднання, що мають комфортні властивості, здатні задовольняти потреби туристів та формувати туристичний продукт [17].

Такий підхід до змісту систематизації туристичних ресурсів значно відрізняється від наявних, адже базується на концепції сталого розвитку. Зважаючи на це подальші дослідження будемо проводити з позиції економічних, соціальних та екологічних елементи системи туризму. Зазначений підхід дає можливість розмежувати різні типи туристичних ресурсів та провести їх систематизацію.

Туристичні ресурси, будь то природні атракції, історико-культурні пам'ятки чи сучасні атракції, є життєво важливими для залучення відвідувачів і стимулювання економічного розвитку. Вони не тільки сприяють збереженню культурної та природної спадщини, але й відіграють важливу роль у міжкультурному обміні та зростанні глобального туризму. Ефективне управління та стале використання цих ресурсів є ключовими для забезпечення довгострокової привабливості та доступності туристичних напрямків, а також для забезпечення гармонійного балансу між потребами туристів і збереженням природного та культурного середовища [41].

1.3. Чинники впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів

Чинники, що впливають на стан та розвиток туристичних ресурсів, є різноманітними та взаємопов'язаними, оскільки вони охоплюють широкий спектр аспектів, від природного середовища до соціально-економічних умов. Перш за все, природні умови, такі як клімат, географічне розташування та біорізноманіття, мають вирішальний вплив на формування та збереження природних туристичних ресурсів. Зміни клімату, екологічні зміни та природні катастрофи можуть істотно впливати на привабливість та доступність цих ресурсів [29].

Економічні та політичні умови також грають значну роль у розвитку туристичних ресурсів. Економічна стабільність, інвестиційна привабливість та ефективність державного управління впливають на здатність країни розробляти та підтримувати інфраструктуру, необхідну для туризму. Політична стабільність та безпечне середовище є ключовими для залучення іноземних туристів, а ефективні маркетингові стратегії та рекламні кампанії можуть значно підвищити привабливість туристичних напрямків.

Соціально-культурні чинники також відіграють важливу роль у розвитку туристичних ресурсів. Збереження культурної спадщини, розвиток місцевих спільнот та забезпечення взаємовигідної взаємодії між туристами та місцевим населенням є важливими аспектами сталого туризму. Водночас, зростаюча увага до екологічної відповідальності та сталого розвитку надає нових можливостей для розвитку екотуризму та інших форм туризму, які підтримують охорону природи та культурних цінностей [36].

Крім того, дослідження чинників, що впливають на туристичні ресурси під час війни, є надзвичайно важливим, адже воєнні конфлікти глибоко та часто незворотно впливають на туристичну інфраструктуру та природні ресурси. Війна не лише призводить до фізичного руйнування об'єктів туризму, але й створює тривалі негативні стереотипи та сприйняття регіону як небезпечного, що суттєво знижує туристичний потік. Розуміння цих чинників допомагає у плануванні заходів щодо захисту та збереження культурної спадщини,

природних ландшафтів та інших цінних ресурсів. Також це важливо для розробки стратегій післявоєнного відновлення туризму, які б сприяли економічному відродженню регіону, відновленню міжнародного іміджу та просуванню культурної дипломатії.

Систематизація чинників впливу на розвиток туристичних ресурсів представлена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Чинники впливу на стан та розвиток
допоміжних та додаткових туристичних ресурсів**

Ознаки класифікації	Чинники	Приклади складових впливу на розвиток туристичних ресурсів
Зміст впливу	Економічні	Рівень розвитку туристичної інфраструктури. Сезонна диференціація цін.
	Соціальні	Наявність висококваліфікованих трудових ресурсів. Вплив освіти на туристичні ресурси.
	Екологічні	Зручне геополітичне розташування. Екологізація туристичної діяльності.
	Правові	Інституціональне забезпечення. Стабільність нормативно-правової бази.
Ступінь впливу	Стимулюючі	Застосування інноваційних технологій. Покращення рівня культури туристів.
	Дестимулюючі	Перевищення норм кількості туристів. Політичні та економічні кризи.
Масштаби впливу	Світові	Світова економічна криза. Світовий стан туристичних ресурсів.
	Транснаціональні	Безвізовий перетин кордону. Функціонування єврорегіонів.
	Державні	Тривалість відпусток. Розвиток екомереж та природно-заповідного фонду.
	Регіональні	Наявність програм розвитку. Традиції, звички та побут місцевого населення.
	Місцеві	Комфортність умови для туристів. Інспектування туристичних об'єктів.

Зважаючи на специфіку видів туристичних ресурсів, доцільно також звернути увагу на чинники, які впливають на туристичні ресурси, що існують у вигляді розміщення туристів – готелів, турбаз, глемпінгів та кемпінгів тощо; інфраструктурних галузей – транспортне сполучення, харчування, інформаційно-туристичні центри та ін.; контрольно-адміністративні ресурси – прикордонні, міліцейські, митні служби тощо [36].

Чинники, що впливають на стан та розвиток туристичних ресурсів, є різноманітними та комплексними, включаючи природні, економічні, політичні, соціальні та культурні аспекти. Ці чинники взаємопов'язані та впливають один на одного, формуючи умови, в яких розвивається туристична галузь. Природні ресурси, як основа багатьох туристичних продуктів, потребують збереження та раціонального використання, щоб забезпечити їх стійкість. Економічні чинники, такі як інвестиції, розвиток інфраструктури та маркетинг, визначають можливості зростання та конкурентоспроможності туристичних регіонів.

Політична стабільність та ефективне законодавство є критично важливими для забезпечення безпечного та привабливого середовища для туристів. Політичні рішення та міжнародні відносини можуть суттєво впливати на потоки туристів, а також на розвиток туристичної інфраструктури та послуг. Соціально-культурні аспекти, включаючи збереження культурної спадщини та взаємодію з місцевими спільнотами, відіграють важливу роль у формуванні унікальних та привабливих туристичних досвідів. Вони також сприяють зрозумінню та повазі між культурами, що є основою сталого туризму [21].

У підсумку, глибоке розуміння та врахування різноманітних чинників, що впливають на туристичні ресурси, є ключовим для розвитку стійкої, відповідальної та конкурентоспроможної туристичної галузі. Це вимагає збалансованого підходу, який враховує екологічні, економічні та соціальні потреби, а також прагнення до збереження культурних та природних цінностей. Ефективне управління та стратегічне планування, що включає всі ці аспекти, є необхідним для забезпечення довгострокової привабливості та доступності туристичних напрямків, створення нових можливостей для розвитку громад та підтримки економічного зростання.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану розвитку туризму Західного регіону України

Аналіз сучасного стану розвитку туризму в Західному регіоні України відкриває цікаву перспективу на цю унікальну та культурно багату частину Європи. Цей регіон, який включає історичні міста та мальовничі природні ландшафти, став значним центром для внутрішнього та міжнародного туризму, залучаючи туристів своєю унікальною сумішшю історії, культури та природи. Міста, такі як Львів, Ужгород, Івано-Франківськ, є особливо привабливими завдяки своїм історичним пам'яткам, архітектурним шедеврам та багатій культурній спадщині.

Транскордонне розташування Західного регіону України сприяє розвитку туризму через легкість перетину кордонів із сусідніми країнами Європейського Союзу. Це не тільки збільшує потоки міжнародних туристів, але й сприяє міжкультурному обміну та розвитку туристичних ініціатив, що включають спільні культурні заходи та фестивалі. Крім того, природні ресурси регіону, зокрема Карпатські гори, приваблюють любителів активного відпочинку, гірського туризму та екотуризму, що додатково розширює туристичну пропозицію [16].

Проте, аналіз сучасного стану розвитку туризму в цьому регіоні також виявляє певні виклики та можливості для подальшого зростання. Незважаючи на великий туристичний потенціал, існують питання, пов'язані з інфраструктурою, маркетингом та сталим розвитком. Важливим є забезпечення балансу між розвитком туризму та збереженням природного та культурного середовища, а також розробка комплексних стратегій, що враховують економічні, соціальні та екологічні аспекти. Такий підхід дозволить не тільки привабити більше туристів, але й забезпечити стале майбутнє для туристичної галузі регіону.

Вважаємо за доцільне аналіз стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів Західного регіону здійснювати на основі трьох транскордонних областей України, які мають вихід до Європейського союзу, а саме Волинської, Львівської та Закарпатської областей.

Волинська область має значну кількість туристичних ресурсів. В області під державною охороною перебуває 1534 об'єкти історико-культурної спадщини, налічується 20 історичних населених місць, функціонують два історико-культурні заповідники, знаходиться три Національні природні парки (Цуманська пуца, Припять – Стохід, Шацький), 265 озер, 231 рекреаційна зона та достатньо розвинена мережа туристично-рекреаційних закладів.

Найбільш популярною туристичною дестинацією сьогодні залишається місто Луцьк, яке має архітектурно-історичний заповідник «Старе місто». На території заповідника знаходяться найцікавіші архітектурні пам'ятки, такі як Луцький замок або замок Любарта, костел Петра і Павла, Лютеранська кірха, Вежа Чарторийських, Покровська церква, будинок скульптора Голованя або будинок з химерами, тощо. Атрактивні пам'ятки збереглись у місті Володимирі, це переважно культові споруди. Серед найцікавіших пам'яток області виділяють Святогірський монастир в селі Зимне Володимир-Волинського району, Троїцька церква, садиба В'ячеслава Липинського у Затурцях, храм-пам'ятник «Козацькі могили», Міжгосподарський народний музей історії сільського господарства Волині, музей скансен Лесі Українки у Рокинях тощо [41].

Львівська область є одним з найбільш привабливих туристичних регіонів України, що має багатий спектр туристичних ресурсів. Центром області є місто Львів, відоме своєю унікальною архітектурою, багатою історією та культурним розмаїттям. Старовинні вулиці Львова, його архітектурні пам'ятки, такі як Ринкова площа, Львівська ратуша, високий замок, численні церкви та костели, відображають багатовікову історію міста. Крім того, Львів відомий своїми кафе, арт-галереями та театрами, що робить його популярним серед любителів мистецтва та культури [2].

Поза межами Львова, Львівська область вирізняється своїми природними красотами та різноманітністю ландшафтів. Карпатські гори, що простягаються на південному заході області, приваблюють любителів активного відпочинку, таких як піший туризм, гірськолижний спорт та альпінізм. Регіон також багатий на мінеральні води та лікувальні курорти, які пропонують різноманітні оздоровчі програми. До того ж, Львівська область має численні замки та фортеці, які відображають багату історію регіону, включаючи замок у Олеську, Золочівський замок та багато інших.

Культурне багатство Львівської області є ще однією важливою характеристикою. Регіон славиться своїми фольклорними традиціями, музичними та мистецькими фестивалями, які відбуваються протягом усього року. Ці події приваблюють туристів, зацікавлених у пізнанні унікальної місцевої культури та традицій. Львівська область також знаменита своїми гастрономічними особливостями, включаючи традиційні страви та напої, які відображають багату кулінарну історію регіону. У поєднанні з гостинністю місцевого населення, ці культурні особливості роблять Львівську область унікальним та привабливим місцем для туристів з усього світу [24].

Закарпатська область є туристично привабливою, межує на північному і південному сході з Львівською та Івано-Франківською областями, а на півночі, заході і півдні з Польщею (протяжність кордону 33,4 км), Словаччиною (98,5 км), Угорщиною (130 км), Румунією (205,4 км).

Основою санаторно-курортного господарства Західного транскордонного туристичного регіону є бальнеологічні (лікувальні природні мінеральні води), грязеві (лікувальні грязі), кліматичні ресурси [3]. У регіоні виявлені джерела майже всіх типів мінеральних вод: радонові, йодні та йодно-бромні, сульфідні, крем'яністі, вуглекислі гідрокарбонатні кальцієві, гідрокарбонатні натрієві, хлоридні натрієві, миш'яковисті з підвищеним вмістом органічних речовин, без вмісту специфічних компонентів, залізисті та ін. До лікувальних грязів відносять: торфові (гіпсові і купоросні торфи), сапропелеві (донні відкладення прісних водойм), озокерит (гірський віск) тощо.

Туристичні потоки Західного транскордонного туристичного регіону України характеризуються унікальною сумішшю культурного, історичного та природного різноманіття, яке приваблює велику кількість відвідувачів з усього світу. Цей регіон, що охоплює такі міста як Львів, Ужгород, Івано-Франківськ та інші, славиться своїми замками, старовинною архітектурою, багатотисячними традиціями та карпатськими горами, що робить його привабливим для історичного та екологічного туризму. Транскордонне розташування регіону сприяє активному обміну культур та розвитку туризму через спільні проекти з сусідніми країнами, такими як Польща, Словаччина та Угорщина[32]. Це сприяє розширенню туристичних маршрутів, культурному обміну та збільшенню туристичного потоку, особливо в контексті культурного та активного відпочинку.

Графічне відображення туристичних потоків Західного транскордонного туристичного регіону України відображено на рис. 2.1. та кількісні показники значень – у таблиці 2.1.

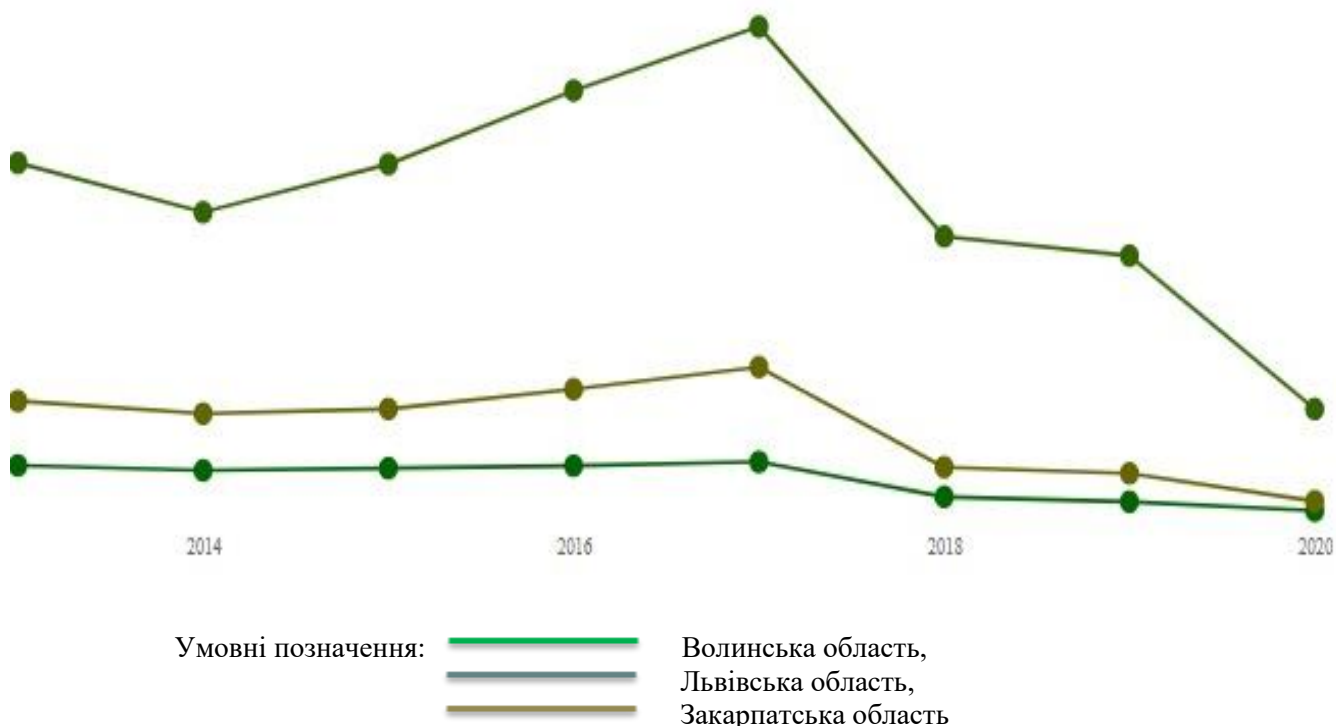

Рис. 2.1. Туристичні потоки Західного транскордонного туристичного регіону України.

Туристичні потоки Західного транскордонного туристичного регіону України характеризуються унікальною сумішшю культурного, історичного та природного різноманіття, яке приваблює велику кількість відвідувачів з усього світу. Цей регіон, що охоплює такі міста як Львів, Ужгород, Івано-Франківськ та інші, славиться своїми замками, старовинною архітектурою, багатовіковими традиціями та карпатськими горами, що робить його привабливим для історичного та екологічного туризму [36]. Транскордонне розташування регіону сприяє активному обміну культур та розвитку туризму через спільні проекти з сусідніми країнами, такими як Польща, Словаччина та Угорщина. Це сприяє розширенню туристичних маршрутів, культурному обміну та збільшенню туристичного потоку, особливо в контексті культурного та активного відпочинку [19].

Таблиця 2.1

Туристичні потоки Західного транскордонного туристичного регіону України

Рік	Волинська область	Львівська область	Закарпатська область
2020	28323	229963	47266
2019	46013	533878	102410
2018	55740	572159	114619
2017	124937	987866	313082
2016	117455	861250	269250
2015	112480	715333	230000
2014	108129	620007	220644

Зважаючи на проведені дослідження, проведемо аналіз стану та перспектив розвитку туристичних ресурсів досліджуваних регіонів, відповідно до визначеного змістовного наповнення поняття «туристичні ресурси». Західна Україна багата на мінеральні туристичні ресурси у вигляді мінеральних вод та грязей. Їх характеристика, головні типи мінеральних вод і грязей, медичні показники та профіль захворювання, які вони лікують, а також визначені рекреаційно-курортні центри, представлені в таблиці 2.2.

Волинська область не є відомою своїми курортними ресурсами у порівнянні з іншими регіонами України, особливо з точки зору наявності мінеральних вод та лікувальних грязей. Проте успішно функціонують санаторії,

де одним з видів лікування та профілактики захворювань є мінеральні води. Це санаторій матері та дитини «Пролісок» та санаторій «Лісова пісня». Зазначимо, що у 2019 році, розпочалась реалізація проекту зі створення курорту «Шацьк» у Волинській області [35]. Проте, поширення пандемії та військове вторгнення росії в Україну перешкодило завершенню реалізації цього проекту.

Таблиця 2.2

Туристичні ресурси (мінеральні води, грязі)
Західного транскордонного регіону України

Головні типи мінеральних вод, грязей	Медичні показники, профіль захворювання	Рекреаційно-курортні центри
<i>Волинська область</i>		
Сульфідні води та грязі, хлоридно-натрієві води	Захворювання опорно-рухового апарату, дерматологічних захворювань, неврологічних розладів, артрити, остеохондроз, псоріаз, неврити.	Шацькі озера, санаторій матері і дитини «Пролісок», санаторій «Лісова пісня»
<i>Львівська область</i>		
Вуглекисла, гідрокарбонатна натрієво-кальцієва; сульфідна сульфатно-гідрокарбонатна кальцієва; сульфатно-хлоридна натрієво-магнієво-кальцієва (розсоли); «Нафтуса»; озокерит; торфова грязь; сірководнева	Органи травлення; сечовивідна, серцево-судинна, опорно-рухова системи; органи дихання; захворювання шкіри; урологія; гінекологія	Східниця, Трускавець, Моршин, Лисовичі, Великий Любінь, Шкло, Немирів, Брюховичі, Славське, Розлуч, Орявчик та ін.
<i>Закарпатська область</i>		
Вуглекисла хлоридно-гідрокарбонатно-натрієво-кальцієва; миш'яковиста; крем'яниста; залізіста; сульфідна; сульфатна; кальцієва; радонова	Ендокринна, сечовивідна, кровообігу, опорно-рухова; нервова системи; органи травлення, дихання (астма); обмін речовин; урологія; гінекологія	Кваси, Поляна, Чинадійово, Голубине, Свалява, Шаян, Плоске, Берегове, Довге, Косино, Солотвино, Солочин, Сойми, Виноградів, Велятино, Березняки та ін

Мінеральні води Закарпатської області мають чудові смакові якості, є унікальними та використовуються як лікувально-столові в санаторно-курортних закладах. Мережа туристично-рекреаційних та санаторно-курортних закладів нараховує нині 113 суб'єктів, зокрема 17 санаторіїв, 19 – санаторіїв

профілакторіїв, 72 туристичні бази, бази відпочинку, лікувально-оздоровчі комплекси, 5 пансіонатів («Сонячне Закарпаття», «Шаян», «Поляна», «Квітка Полонини», «Карпати», «Синяк», «Гірська Тиса», «Верховина»)

Таким чином, Західний транскордонний туристичний регіон має унікальні передумови розвитку для індустрії туризму, а саме:

- географічні – вигідне географічне положення (усі три досліджувані області України межують з Європейським Союзом) створюючи ряд певних переваг для прискореної інтеграції в європейські структури. Зазначимо, що Закарпаття, межує з чотирма центральноєвропейськими державами та містить пам'ятний знак «Центр Європи», який встановлено біля с. Ділове Рахівського району;

- історичні – особливість територій, де збереглася висока культура використання туристичних ресурсів, традиції і навички місцевих громад, що у поєднанні з близькістю країн Європи формує передумови для швидкої адаптації жителів до ринкових умов господарювання в індустрії туризму;

- економічні – позитивні структурні зрушення є вагомим передумовою для соціально-економічного зростання туристичних територій;

- інфраструктурні – розвинута інфраструктурна мережа автомобільних доріг та залізниць з врахуванням зручного геополітичного та географічного розташування може принести реальну вигоду Західному транскордонному туристичному регіону;

- природні – наявність атрактивних для туристів, унікальних природних ресурсів, таких як: мінеральні води, ліс, значні запаси підземних і поверхневих вод, інші корисні копалини індустріального значення, ландшафтно-кліматичні зони (на Закарпатті знаходиться найбільша вершина Українських Карпат – гора Говерла (2061); бере свій початок одна з найбільших річок Європи – Тиса; єдина в Україні Долина нарцисів – поблизу м. Хуст; високогірне озеро Синевир, розташоване на висоті 989 м);

- рекреаційні – регіон володіє значним природним потенціалом для санаторно-курортного лікування та оздоровлення гостей та місцевого

населення, що може перетворити рекреаційну сферу в одну з основних галузей економіки регіону;

- екологічні – порівняно низький рівень забруднення довкілля та виняткова екологічна роль Карпат та Полісся на континенті сприяють позитивному іміджу Західного транскордонного туристичного регіону.

Західний транскордонний туристичний регіон України, завдяки своїм унікальним культурним, історичним та природним атракціям, відіграє ключову роль у розвитку туризму країни. Регіон, який включає історичні міста та мальовничі Карпатські гори, приваблює широкий спектр туристів, від шанувальників історії та культури до любителів природи та активного відпочинку [16]. Транскордонне розташування збільшує потенціал для міжнародного туризму, сприяє культурному обміну та співпраці з сусідніми країнами, що додатково збагачує туристичний досвід регіону. Це створює умови не тільки для зростання туристичних потоків, але й для економічного розвитку місцевих громад.

У подальшому, з метою сталого розвитку та збереження унікальності Західного транскордонного регіону, важливо зосередитися на інтеграції місцевих та міжнародних туристичних ініціатив. Це включає збереження історичної та культурної спадщини, розвиток екологічно чистих видів туризму та підтримку місцевих культурних традицій. Залучення інвестицій може сприяти подальшому розширенню та покращенню туристичної інфраструктури регіонів.

2.2. Аналіз чинників впливу на стан та розвиток туризму Західного транскордонного регіону України

Аналіз чинників, що впливають на розвиток туристичних ресурсів Західного регіону, є фундаментальним для розуміння потенціалу та викликів, з якими стикається ця галузь. Західний регіон, багатий на історичні, культурні та природні атракції, представляє унікальну суміш ресурсів, що можуть сприяти туристичному розвитку. Від ідилічних Карпатських гір до багатой історичної спадщини міст, таких як Львів, Івано-Франківськ та Ужгород, цей регіон пропонує широкий спектр атракцій для різних категорій туристів. Тим не менш, для повноцінного розвитку туристичного потенціалу необхідно детально проаналізувати та зрозуміти різноманітні чинники, які впливають на цей процес[38].

Природні чинники, такі як географічне розташування, клімат та доступність природних ресурсів, безпосередньо впливають на привабливість регіону для еко- та пригодницького туризму. Економічні чинники, включаючи інвестиції у туристичну інфраструктуру, рівень місцевого підприємництва та державну підтримку галузі, визначають якість та обсяг туристичних послуг. Політична стабільність та безпека є критично важливими у контексті залучення міжнародних туристів та забезпечення сприятливого інвестиційного клімату.

Соціально-культурні чинники, включаючи збереження культурної спадщини, розвиток місцевих спільнот та взаємодія з туристами, також відіграють значну роль у формуванні унікального туристичного образу регіону. Важливість збереження автентичності та культурної ідентичності не можна недооцінювати, адже це сприяє створенню незабутнього та оригінального туристичного досвіду. Таким чином, комплексний аналіз цих чинників є ключовим для розуміння та підтримки сталого розвитку туристичних ресурсів Західного регіону [26].

Зважаючи на складну політичну та економічну ситуацію в Україні, вважаємо за доцільне аналіз чинників впливу на розвиток туристичних ресурсів

Західного регіону здійснювати на основі трьох транскордонних областей України, які мають вихід до Європейського союзу, а саме Волинської, Львівської та Закарпатської областей.

SWOT-аналіз для розвитку туристичних ресурсів Західного транскордонного туристичного регіону України може бути представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

SWOT-аналіз розвитку туристичних ресурсів Західного транскордонного туристичного регіону

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> - багата культурна та історична спадщина; - природні ресурси; - географічне положення; - унікальність локальних традицій та кухні; - сформована мережа заповідних територій, національних парків та інших об'єктів заповідання; - давнє історичне минуле, багата культурна спадщина; - вигідне економіко-географічне розташування; - значний транзитний потенціал (регіон перетинають 3 автомагістралі), - розвиток транскордонної інфраструктури.. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня інфраструктура; - обмежені маркетингові та рекламні кампанії; - відсутність інтегрованих туристичних продуктів; - сезонність туризму; - незадовільний стан автомобільних доріг; - незначний асортимент туристичної продукції; - незадовільний рівень інформаційно-рекламного забезпечення туристичної діяльності області; - незначні інвестиційні вкладення у туристичну галузь; - наявність екологічно-небезпечних ділянок; - неоптимізовані туристичні потоки до рекреаційних об'єктів; - недосконалість та недостатність системи туристичного маркування рекреаційних територій області.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> - транскордонна співпраця; - розвиток екотуризму та активного відпочинку; - інвестиції в інфраструктуру та послуги; - цифрова трансформація туризму; - стимулювання розвитку малого та середнього туристичного бізнесу; - розвиток міжнародної транскордонної співпраці у галузі туризму; - збільшення кількості міжнародних туристичних проєктів; - підвищення якості туристичної продукції; - популяризація туристичних об'єктів. 	<ul style="list-style-type: none"> - політична та економічна нестабільність; - конкуренція з іншими туристичними регіонами; - екологічні ризики; - відсутність адаптації до змін у світових туристичних трендах; - зниження привабливості туристичних ресурсів; - посилення катаклізмів через зменшення лісистості, забруднення водних об'єктів, деградації ґрунтів,; - погіршення стану комунікаційних мереж туристичних територій; - зuboжіння населення, потенційних туристів.

SWOT-аналіз розвитку туристичних ресурсів Західного транскордонного туристичного регіону України дозволяє визначити перспективні напрями розвитку досліджуваних ресурсів:

Сильними сторонами розвитку туристичних ресурсів в Західному транскордонному регіоні є:

- багата культурна та історична спадщина – регіон має численні історичні пам'ятки, замки, музеї, що приваблюють туристів;
- наявність значної кількості природних ресурсів – Карпатські гори, природні парки, мінеральні води та гірськолижні курорти;
- географічне положення – розташування на кордоні з ЄС сприяє легкому доступу для іноземних туристів;
- унікальність локальних традицій та кухні – регіон відомий своїми унікальними культурними традиціями та різноманітністю гастрономії тощо.

До слабких сторін розвитку туристичних ресурсів в Західному транскордонному регіоні віднесемо:

- недостатню інфраструктуру – проблеми з дорогами, громадським транспортом та розвитком туристичних послуг;
- обмежені маркетингові та рекламні кампанії – недостатня промоція регіону на міжнародному рівні;
- відсутність інтегрованих туристичних продуктів – необхідність розробки комплексних туристичних пакетів та послуг;
- сезонність туризму – особливо у гірськолижних курортах та місцях відпочинку на природі.

Можливостями розвитку туристичних ресурсів в Західному транскордонному регіоні є:

- транскордонна співпраця – співпраця з сусідніми країнами для розвитку туризму та спільних проектів;
- розвиток екотуризму та активного відпочинку: Використання природних ресурсів для залучення туристів;

- інвестиції в інфраструктуру та послуги – покращення умов для туристів може залучити більше відвідувачів;

- цифрова трансформація туризму – використання цифрових технологій для промоції та удосконалення туристичних послуг.

Основними загрозами розвитку туристичних ресурсів в Західному транскордонному регіоні є:

- політична та економічна нестабільність – може негативно впливати на туристичний потік. Зокрема агресія росії та військове вторгнення в Україну гальмує розвиток туристичних ресурсів;

- конкуренція з іншими туристичними регіонами – такими як сусідні країни ЄС;

- екологічні ризики – забруднення та зміни клімату можуть пошкодити природні ресурси;

- відсутність адаптації до змін у світових туристичних трендах. Наприклад, зростаючий попит на сталі та відповідальні подорожі.

SWOT-аналіз допомагає ідентифікувати ключові аспекти, які потребують уваги для підтримки та розвитку туристичного потенціалу Західного транскордонного регіону України.

Визначення чинників, що впливають на стан та розвиток туристичних ресурсів Західного туристичного регіону України, має вирішальне значення для забезпечення сталого та ефективного розвитку галузі. Глибоке розуміння цих чинників, які включають природні, культурні, інфраструктурні, економічні, політичні, соціальні та екологічні аспекти, дозволяє регіональним та місцевим урядам, а також бізнес-структурам формувати цілеспрямовані стратегії. Це сприяє залученню туристів, підвищенню конкурентоспроможності регіону на національному та міжнародному рівнях, а також забезпечує економічний розвиток і підтримку місцевих спільнот [29].

Крім того, увага до екологічної сталості та соціальної відповідальності у контексті розвитку туризму є критично важливою. Врахування екологічних чинників забезпечує збереження природних ландшафтів і культурних

цінностей, які є основою туристичної привабливості регіону. Збалансоване управління туристичними ресурсами, з урахуванням потреб місцевих громад і екосистем, сприяє створенню відповідального та стійкого туристичного середовища, що є ключем до довгострокового успіху галузі [10]. Чинники впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів Західного транскордонного туристичного регіону з визначеною інформацією про географічне положення, природні ресурси та культурну спадщину, інфраструктуру та доступність, маркетинг та промоцію, а також сталість та екологічну відповідальність у кожній з досліджуваних областей представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Чинники впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів
Західного транскордонного туристичного регіону

Критерій	Волинська область	Львівська область	Закарпатська область
Географічне положення	Кордон з Польщею та Білоруссю, потенціал для культурного та історичного туризму	Кордон з Польщею, наявність Львова як культурного центру	Кордони з Угорщиною, Словаччиною, Румунією, потенціал для екотуризму та гірськолижного спорту
Природні ресурси	Історичні пам'ятки, замки, церкви, природні парки, озера	Історичні пам'ятки, архітектура, музеї, культурні фестивалі	Карпатські гори, термальні джерела, виноробство, різноманітна культура
Інфраструктура	Потреба у покращенні транскордонної інфраструктури	Добре розвинена туристична інфраструктура, потреба в подальшому розвитку	Потреба у покращенні гірськолижних курортів та термальних центрів
Маркетинг та промоція	Потреба в ефективному маркетингу для просування історичних та природних атракцій	Активне використання цифрових технологій для промоції історичного та культурного туризму	Потреба у розробці маркетингових стратегій для промоції унікальності регіону, зокрема екотуризму
Сталість/ Екологія	Потреба у сталому використанні природних ресурсів та збереженні історичної спадщини	Збереження історичних пам'яток та культурної спадщини, розвиток екологічно чистого туризму	Важливість сталого розвитку в контексті збереження природи Карпат та розвитку екотуризму

Визначені ключові аспекти, здійснюють найбільший вплив на розвиток туристичних ресурсів досліджуваних територій, демонструючи як їхні

унікальні переваги, так і виклики, які можуть здійснювати вплив в процесі подальшого розвитку туристичних ресурсів..

Аналіз чинників впливу на розвиток туристичних ресурсів Західного регіону України, зокрема Волинської, Львівської та Закарпатської областей, вимагає уваги до кількох ключових аспектів:

1. Географічне положення та транскордонна співпраця:

- Волинська область має кордон з Польщею та Білоруссю, що одночасно й сприяє та перешкоджає розвитку туристичних ресурсів, але потребує покращення транскордонної інфраструктури;

- Львівська область – кордон з Польщею та наявність Львова як туристичного магніту сприяє високим туристичним потокам, а також культурному обміну і співпраці з ЄС;

- Закарпатська область має кордони з Угорщиною, Словаччиною та Румунією, що відкриває можливості для розвитку екотуризму, гірськолижного туризму та термальних курортів.

2. Природні ресурси та культурна спадщина:

- Волинська область багата на історичні пам'ятки, зокрема замки та церкви, а також природні парки та озера, які приваблюють любителів природи;

- Львівська область відома своїми історичними пам'ятками, архітектурою, музеями та культурними фестивалями, що робить її привабливою для культурного туризму;

- Закарпатська область пропонує унікальне поєднання Карпатських гір, термальних джерел, виноробства та різноманітної культури, що приваблює різні категорії туристів.

3. Інфраструктура та доступність. Для усіх областей існує необхідність покращення транспортної інфраструктури, зокрема доріг та залізничних сполучень. Підвищення стандартів готельного господарства та ресторанного сервісу для задоволення міжнародних туристів.

4. Маркетинг та промоція – необхідність розробки ефективних маркетингових стратегій для промоції унікальності кожної області,

використання цифрових технологій та соціальних медіа для залучення нових туристів.

5. Сталість та екологічна відповідальність – важливість сталого розвитку та екологічної відповідальності у розвитку туризму, збереження природних ландшафтів та історичної спадщини.

У цілому, Західний транскордонний туристичний регіон України має значний потенціал для розвитку туризму, але потребує комплексного підходу, що включає покращення інфраструктури, ефективний маркетинг, стале використання ресурсів та активну транскордонну співпрацю.

Таким чином, визначення та аналіз чинників, що впливають на стан і розвиток туристичних ресурсів Західного туристичного регіону України, є фундаментальним для забезпечення сталого розвитку цієї сфери. Урахування природних, культурних, інфраструктурних, економічних та соціальних аспектів дозволяє створити міцну основу для формування стратегій розвитку туризму. Це сприяє не тільки підвищенню привабливості регіону для туристів, але й забезпечує економічне зростання та підтримку місцевих громад. Важливим є також розвиток транскордонного співробітництва, яке відкриває нові можливості для міжнародного культурного обміну та сприяє інтеграції регіону в глобальний туристичний простір [30].

Підтримка сталого розвитку та збереження екологічного балансу є важливою складовою в розвитку туризму в Західному регіоні України. Зосередження на екологічній відповідальності, забезпечення збереження природних та культурних ресурсів відіграють ключову роль у створенні привабливого і стійкого туристичного середовища. Такий підхід не тільки сприяє позитивному іміджу регіону, але й забезпечує довготривалу перспективу для розвитку туризму, враховуючи зміни світових тенденцій та потреби сучасних туристів[13].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

3.1. Інноваційні напрями розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України в сучасних умовах

Західний регіон України володіє унікальним спектром туристичних ресурсів, який відкриває величезні можливості для розвитку туризму. Цей регіон, охоплюючи такі області як Львівська, Закарпатська та Волинська, славиться своєю багатою історичною спадщиною, культурною різноманітністю, а також неперевершеними природними ландшафтами. Розвиток туризму в цьому регіоні не лише сприятиме економічному зростанню та покращенню іміджу України на міжнародній арені, але й допоможе зберегти його культурну та природну спадщину [42].

Одним з основних напрямів розвитку туризму в Західному регіоні є культурний та історичний туризм. Міста, такі як Львів, із своїми старовинними архітектурними шедеврами, музеями та театрами, пропонують відвідувачам занурення у багату історію та культуру регіону. Закарпаття, з його замками, старовинними церквами та багатонаціональним населенням, розкриває унікальне сплетіння культур. Волинь також вражає своїми історичними пам'ятками та природними ресурсами.

Іншим важливим напрямком є екологічний туризм. Карпатські гори пропонують широкі можливості для піших та гірськолижних походів, а також для відпочинку на природі. Ці природні ресурси можуть бути використані для розвитку екотуризму, що допоможе зберегти унікальні природні ландшафти та біорізноманіття регіону. Підтримка екологічного туризму не лише сприяє збереженню природи, але й відкриває нові можливості для місцевого населення, такі як розвиток малого та середнього бізнесу, пов'язаного з туризмом [32].

Західний регіон України пропонує численні напрями для розвитку туристичних ресурсів, враховуючи його багату культурну, історичну та природну спадщину [22]. На нашу думку, в межах досліджуваного регіону доцільно розвивати туристичні ресурси шляхом розвитку таких видів туризму:

- культурно-історичний туризм – основою цього напрямку є численні історичні місця, замки, церкви та музеї. Міста, такі як Львів, Луцьк з його багатою архітектурною спадщиною, театрами та художніми галереями, є ідеальними для розвитку культурного туризму. Історичні фестивалі, реконструкції історичних подій та етнографічні музеї також мають велике значення;

- екотуризм та активний відпочинок – Закарпаття та інші гірські райони пропонують великі можливості для розвитку екотуризму, зокрема пішохідних маршрутів, гірського велосипедного туризму та гірськолижного спорту. Збереження природних парків та заповідників є важливим для забезпечення сталого розвитку цього напрямку;

- гастрономічний туризм – весь Західний транскордонний туристичний регіон славиться своєю унікальною кухнею та виноробством. Розвиток гастрономічних турів, дегустацій місцевих продуктів, фестивалів їжі та вина може стати значущим напрямком, який привертатиме туристів до вивчення культурних та кулінарних традицій регіону;

- спа та оздоровчий туризм – Львівська та Закарпатська область багаті мінеральними водами та лікувальними грязями, що створює великий потенціал для розвитку оздоровчих курортів та спа-центрів. На Волині також є зазначені ресурси;

- міжнародний та транскордонний туризм – близькість до кордонів Європейського Союзу створює умови для розвитку міжнародного туризму, після перемоги України. Співпраця з сусідніми країнами у сфері туризму може включати створення спільних туристичних маршрутів, культурних обмінів та спільних туристичних проєктів. Пропонуємо й надалі розвивати грантову підтримку розвитку туристичних ресурсів з боку Європейського Союзу.

У цілому, розвиток туристичних ресурсів Західного регіону України вимагає інтегрованого підходу, що включає залучення інвестицій, розвиток інфраструктури, покращення якості туристичних послуг та ефективний маркетинг [15].

Запропоновані напрями розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України представлено в таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Напрями розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України

Пріоритет	Зміст
Безпека	Особиста безпека щодо терористичних актів та збройних конфліктів, а також медична та санітарна безпека.
Сталий розвиток	Збалансований соціо-еко-економічний розвиток туристичних ресурсів для дбайливого ставлення до довкілля.
Кооперація стейкхолдерів	Співпраця є визначеним пріоритетом стратегій сталого розвитку індустрії туризму, а кластерна політика є найбільш поширеною успішних регіонах та країнах.
Популяризація локальних брендів та регіональні цінності	Локальні бренди та регіональні цінності сьогодні є трендом серед туристів та здатні викликати інтерес в широкого кола споживачів. Застосування сучасних інструментів конкурентоспроможності індустрії гостинності, як наприклад географічні зазначення можуть допомогти швидко та якісно підвищити рівень розвитку регіону.
Організація управління туристичними ресурсами дестинацією	Цільове та системне управління індустрією гостинності з влади країни та органів місцевого самоврядування є основою для швидшого та якісного подолання наслідків деструктивних факторів впливу (руйнування туристичної інфраструктури внаслідок російського вторгнення, наслідки пандемії, стихійні лиха тощо).
Цифровізація та інтерактивність	Інтерактивність є одним з інструментів цифрового маркетингу, який успішно застосовують для популяризації туристичних продуктів
Інклюзивність та доступність	Інклюзивність визначається у доступності для усіх типів споживачів до споживання туристичних ресурсів індустрії туризму регіонів, в тому числі й людей із особливими потребами та людей похилого віку

Розвиток туристичних ресурсів Західного регіону України в сучасних умовах вимагає інноваційного підходу, що відповідає змінам у глобальних тенденціях та вимогах туристів. Західний регіон, з його багатою історією, культурою та природними красотами, має величезний потенціал для розвитку різноманітних видів туризму [27]. Однак, для реалізації цього потенціалу потрібно впроваджувати нові технології, розробляти нові туристичні продукти та покращувати якість послуг.

Одним з ключових напрямів є розвиток цифрових технологій у сфері туризму. Це означає створення інтерактивних платформ для бронювання, віртуальних турів, мобільних додатків з інформацією про туристичні атракції та послуги. Впровадження цих інновацій дозволить значно підвищити доступність і привабливість регіону для туристів, а також сприятиме залученню молодіжної аудиторії, яка все більше орієнтована на цифрові технології [23].

Іншим важливим напрямком є розвиток сталого та екотуризму. Західна Україна відома своїми природними заповідниками, горами та чистими річками, які можуть стати основою для розвитку туризму, орієнтованого на природу та екологічну свідомість. Розвиток таких напрямів вимагає не лише створення відповідної інфраструктури, але й розробки програм екологічної освіти та залучення місцевих громад до управління туристичними ресурсами [39].

Український культурний фонд спільно з міжнародними партнерами підтримав ряд ініціатив місцевих жителів Західного транскордонного туристичного регіону, а також локальних агенцій та організацій. Наприклад, за кількістю проєктів, реалізованих в межах програми УКФ «Культура. Туризм. Регіони», Закарпаття знаходилось у п'ятірці областей України [5]. Перелік культурно-туристичних ініціатив, які реалізовано в областях Західного транскордонного туристичного регіону України за підтримки УКФ представлено у таблиці 3.2.

Український культурний фонд (УКФ) активно підтримує різноманітні культурні та туристичні ініціативи, спрямовані на розвиток туризму в Західних областях України. Ці інноваційні проєкти включають створення культурних маршрутів, розвиток мистецьких фестивалів, реконструкцію історичних пам'яток, а також розробку цифрових платформ для просування туристичних атракцій [1]. Наприклад, в рамках підтримки УКФ, у Львівській області були реалізовані проєкти, спрямовані на популяризацію культурної спадщини та історичних місць через інтерактивні виставки та екскурсії.

Таблиця 3.2

Інноваційні туристичні проєкти які реалізовано в областях Західного
транскордонного туристичного регіону України за підтримки УКФ

Проєкт	Зміст
<i>Волинська область</i>	
Великий культурний шлях Ради Європи в Україні «Via-Regia Ukraine»	Мета – створення асоціації – об’єднання українських культурних установ та організацій із п’яти областей України. У рамках проєкту створено мережу культурних операторів в обласних та районних центрах, а також селищах з великою культурною спадщиною.
Екокультурний туристичний маршрут «Поліська Січ»	Мета – розвиток культурного та екологічного туризму шляхом ознакування комплексного туристичного екокультурного маршруту «Поліська Січ», створення інфраструктури маршруту, облаштування кемпінгової зони, ознакування щитами та вказівниками.
Культурно-туристичний маршрут «Волинські барбакани»	Новий туристичний продукт, що базується на архітектурній спадщині Волині (барбакан – в’їзна надбрамна вежа у середньовічному місті) та містить вагому інноваційну складову (елементи віртуальної реальності, маршрут в форматі інтерактивної карти
<i>Львівська область</i>	
Перший україномовний путівник «Стежками предків»	Перший україномовний путівник Любачівщиною – частиною етнорегіону Надсяння. Проєкт популяризує українську культурну спадщину, яка після масових виселень українців у 1940-1950-х рр. залишилась на теренах Польщі. Було створено та презентовано громадськості України та Польщі друкований та електронний путівник, доступний для масового користування.
Туристичний мобільний додаток WalQlike	Walk you like – екскурсія-гра по місту, яка враховує інтереси й культурні переваги користувачів. Кожне місто України унікальне і наповнено великою кількістю інформації та архітектурних пам’яток. Музеї, галереї, монументальні споруди, арт-об’єкти, культурні та креативні простори – реальнв у мобільному додатку WalQlike.
Маршрут/екскурсія «Кишенькова країна»	У межах проєкту створено AR-додаток, який став платформою для інтерактивного знайомства з 40 архітектурними пам’ятками по всій території України у форматі 3D-моделей та доповненої реальності. Проєкт прагне популяризувати матеріальну культурну спадщину задля її збереження та переосмислення її значення.
<i>Закарпатська область</i>	
Культурний маршрут «Шлях гуні»	Маршрут що з’єднує традиційне полонинське господарювання і виробництво одягу з овечої шерсті народними майстрами з природними ландшафтами полонини Боржава,
Пізнай Ужгород	Цікаві маршрути в туристичних, інтерактивних листівках з аудіогідами пам’ятками культурної та архітектурної спадщини міста.
Культурний шлях «Село Дерцен»	Систематизація інформації про традиції села Дерцен та створення Туристичного маршруту (організація системи зелених садиб, розробка і проведення екскурсій, культурних атракцій, дегустацій).
Інноваційний культурний маршрут «Шлях закарпатського живопису»	Інноваційний культурний маршрут «Шлях Закарпатського живопису» Зазначений маршрут популяризує Закарпатську школу живопису. Маршрут зібрав 459 пейзажів художників Закарпаття.

У Закарпатській області, зі своєю унікальною природою та етнічною різноманітністю, ініціативи УКФ сприяли розвитку екотуризму та культурного обміну. Були розроблені спеціальні туристичні маршрути, які демонструють унікальність цього регіону, включаючи виноробні хутори, традиційні ремесла та природні резервати. У Волинській області підтримка УКФ була зосереджена на відродженні історичних місць, таких як замки та фортеці, а також на розвитку культурних заходів, які відображають багату історію та культурні традиції регіону. Ці ініціативи сприяють збереженню та відродженню культурної спадщини, а також стимулюють економічний розвиток громад.

Інноваційний підхід до розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України може бути зосереджений на трьох основних аспектах: впровадженні цифрових технологій, розвитку сталого туризму та залученні місцевих громад. Перш за все, важливо інтегрувати сучасні технології в туристичну індустрію, зокрема, створення мобільних додатків та інтерактивних платформ, що надають інформацію про визначні місця, культурні події, історичні пам'ятки та місцеві послуги. Це не тільки покращить доступність інформації для туристів, але й забезпечить більш глибоке залучення відвідувачів у вивчення регіону [9].

Другим ключовим напрямком є сталий розвиток, який враховує екологічні та соціальні аспекти туризму. Це включає розвиток екотуризму, збереження природних ресурсів та культурної спадщини, а також організацію еко- та культурних маршрутів, які демонструють унікальність регіону. Важливо також підтримувати місцеві громади, стимулюючи розвиток малого та середнього бізнесу в туристичній сфері, що дозволить створити різноманітний та автентичний туристичний досвід. Активізація культурного обміну та співпраці з транскордонними регіонами може відіграти ключову роль у розвитку туризму[25]. Це включає організацію спільних культурних фестивалів, виставок та мистецьких проєктів, які сприяють культурному діалогу та популяризації регіону на міжнародному рівні. Такий підхід не тільки зміцнить імідж Західного регіону як привабливого туристичного напрямку, але й сприятиме культурному збагаченню та взаєморозумінню між країнами.

3.2. Кооперація туристичних регіонів, як фактор успіху в розвитку туристичних ресурсів

Кооперація між туристичними регіонами є ключовим фактором успіху в розвитку туристичних ресурсів, оскільки вона сприяє обміну знаннями, досвідом та ресурсами, які є важливими для створення цілісної та привабливої туристичної пропозиції. Ця співпраця може включати обмін інформацією про найкращі практики, спільне маркетингове просування та розробку транскордонних туристичних маршрутів. Вона також відіграє важливу роль у розвитку інфраструктури, сприянні культурному обміну та залученні більш широкої аудиторії туристів [37].

Кооперація дозволяє регіонам ефективніше використовувати свої ресурси, уникаючи дублювання зусиль та оптимізуючи витрати на маркетинг та розвиток. Наприклад, регіони, що спільно працюють над розвитком гірськолижного туризму або культурних маршрутів, можуть залучати більше туристів, ніж при самостійному просуванні. Також важливим є взаємодія між різними секторами, такими як готельний бізнес, транспортні компанії та місцеві виробники, що забезпечує більш якісне обслуговування відвідувачів та розвиток місцевої економіки.

Більше того, кооперація сприяє сталому розвитку туризму, забезпечуючи збалансоване використання природних і культурних ресурсів, а також рівномірне розподілення туристичних потоків. Це особливо важливо для збереження унікальних природних ландшафтів і культурних цінностей, які є основою туристичної привабливості регіону. Кооперація також може включати спільні ініціативи з підвищення екологічної свідомості та залучення місцевих громад до процесу розвитку туризму, що сприяє соціальній відповідальності та взаємній користі [31].

Як засвідчує успішний досвід туристичних регіонів, саме кластерні ініціативи мають успіх в розвитку індустрії туризму загалом та туристичних ресурсів зокрема. Кластерна кооперація суб'єктів у сфері туризму є

стратегічним підходом до розвитку туристичних ресурсів, який об'єднує різні зацікавлені сторони, включаючи бізнеси, урядові структури, освітні та наукові інституції та громадські організації. Ця кооперація спрямована на розвиток інтегрованого туристичного продукту, покращення якості послуг та збільшення конкурентоспроможності туристичного сектора. Основні переваги від функціонування кластерів для їх учасників представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Основні переваги від функціонування кластерів для їх учасників

Ключові переваги функціонування туристичних кластерів для їх учасників			
бізнес	органи влади	громадськість	туристичні дестинації (ресурси)
Можливість спільного використання інфраструктури	Формування і збільшення бази оподаткування завдяки концентрації підприємств в регіоні	Зростання зайнятості населення, скорочення безробіття	Підвищення конкурентоспроможності
Можливість здійснення спільного маркетингу	Інструмент для співпраці із бізнесом, науковцями, громадськими організаціями тощо	Зростання заробітної плати	Підвищення рівня якості пропонованих продуктів та послуг
Організація збуту продукції учасників кластеру	Розширення можливостей для залучення інвестицій в регіон, підвищення рівня його інвестиційної привабливості	Можливість безкоштовного навчання та підвищення кваліфікації для працівників кластеру	Впровадження інновацій
Розвиток та просування регіональних брендів	Розвиток інфраструктури регіону	Покращання умов праці	Інтеграція пропонованих продуктів та послуг у глобальний ринок
Участь у спільних наукових розробках	Підвищення конкурентоспроможності регіону	Зниження рівня соціальної напруги в регіоні	Раціональне використання туристичних ресурсів на засадах сталості

Таким чином, кластери – це групи стейкхолдерів, які працюють у суміжних або пов'язаних індустріях, часто географічно зосереджені та взаємодіють між собою. Їх учасники отримують значні переваги від такого співробітництва, серед яких:

- підвищення конкурентоспроможності – учасники кластера часто діляться ресурсами, знаннями та технологіями, що дозволяє їм бути більш ефективними та інноваційними у своїх галузях;

- спільне використання ресурсів – кластери дають можливість спільного використання обладнання, логістичних та інших ресурсів, що зменшує витрати для кожного учасника;

- мережеві ефекти – створення мережі контактів серед різних компаній, що дозволяє вирішувати комплексні завдання та створювати нові можливості для бізнесу;

- співпраця в науково-дослідницькій діяльності – спільні дослідження та розробки з іншими компаніями та освітніми установами можуть прискорювати інноваційні процеси;

- поліпшення доступу до ринків та постачальників – учасники кластера можуть спільно виходити на нові ринки та легше знаходити надійних постачальників;

- лобіювання інтересів – кластери можуть ефективно лобіювати інтереси своїх учасників перед урядом та іншими регуляторними органами;

- професійний розвиток та навчання – кластери часто організують тренінги, семінари та конференції, які допомагають підвищувати кваліфікацію співробітників;

- залучення інвестицій – кластери можуть бути більш привабливими для інвесторів, оскільки вони демонструють згуртованість галузі та потенціал для росту;

- розвиток інфраструктури – співпраця у рамках кластера може сприяти розвитку місцевої інфраструктури, що вигідно всім учасникам.

Кластери, таким чином, створюють середовище, де стейкхолдери можуть розвиватися, співпрацювати та інновувати, що призводить до збільшення їх ефективності, зниження витрат та відкриття нових можливостей для розвитку.

Ключовими елементами кластерної кооперації є спільне використання ресурсів, обмін знаннями та навичками, спільна реклама та маркетинг, а також розробка спільних стандартів та процедур [17]. Наприклад, готелі, ресторани, туристичні агенції, транспортні компанії та місцеві виробники можуть

співпрацювати для створення унікальних туристичних маршрутів, які демонструють культурну, історичну та природну спадщину регіону.

Також важливим аспектом є взаємодія з місцевою владою та урядовими структурами. Це включає розвиток інфраструктури, підтримку ініціатив з розвитку туризму, законодавчі зміни для спрощення бізнес-процедур у сфері туризму, а також інвестиції у рекламу та промоцію регіону. Крім того, співпраця з науковими та освітніми інституціями може сприяти проведенню досліджень у сфері туризму, розробці нових технологій та підготовці кваліфікованих кадрів [10].

У цілому, кластерна кооперація у туризмі створює умови для ефективного використання ресурсів, підвищення якості послуг та створення інтегрованих туристичних продуктів, що відповідають вимогам сучасних туристів та сприяють сталому розвитку туристичного сектора. Передумови формування туристичного кластеру представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Передумови формування туристичного кластеру

Чинники в регіоні	Наявні в регіоні умови
Наявність відповідних туристичних ресурсів	- історико-культурні, - природно-кліматичні, - івентивні, - соціо-економічні, - інфраструктурні тощо
Конкурентні переваги регіону	- доступність туристичних ресурсів, - розвиненість інфраструктури, - географічне розташування тощо
Концентрація суб'єктів індустрії гостинності	- малий та середній туристичний бізнес; - суб'єкти готельно-ресторанної сфери, - суб'єкти транспортного забезпечення, - суб'єкти анімаційної діяльності тощо
Наявність в регіоні суміжних індустрій	- транспортна система, - банківські установи, - заклади лікування тощо
Логістика	- географічна близькість, - наявність можливості для взаємодії
Наявність відповідних інституцій в регіоні	- діючі департаменти, управління, відділи з розвитку індустрії гостинності в регіоні, - стратегій та програм розвитку туризму в регіоні, - ініціативна група фахівців в регіоні

Передумови формування туристичного кластеру включають наявність унікальних туристичних ресурсів, таких як історичні пам'ятки, природні ландшафти, культурні та гастрономічні особливості, які можуть приваблювати відвідувачів. Важливим є також наявність розвиненої інфраструктури, включаючи транспортні засоби, готельний та ресторанний бізнес, що забезпечують зручності для туристів. Ефективна взаємодія між учасниками кластеру, такими як місцева влада, бізнеси, освітні та дослідницькі інституції, є критично важливою для спільного планування, просування та розвитку туристичних послуг [12]. Додатково, ініціативність і підтримка від місцевих громад, готовність до інновацій та адаптації до змінюваних ринкових умов сприяють успішному формуванню та розвитку туристичного кластеру. Групи стейкхолдерів, які можуть увійти в туристичний кластер Західного регіону України систематизовано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Групи стейкхолдерів, які можуть увійти в туристичний кластер
Західного регіону України

Група стейкхолдерів	Роль у кластері
Місцеві урядові органи	Регулювання, підтримка та розвиток туризму
Туристичні агенції та оператори	Організація туристичних поїздок та послуг
Готельний та гостинний бізнес	Забезпечення житла та комфорту для туристів
Ресторанний бізнес і кейтеринг	Пропозиції місцевої кухні та харчування
Транспортні компанії	Забезпечення доступності регіону
Постачальники анімаційних послуг та розваг	Надання культурних та розважальних послуг
Місцеве населення	Участь у туристичній індустрії
Освітні та дослідницькі установи	Освіта та дослідження у сфері туризму
Неформальні інституції	Робота у галузі туризму, екології, культури
Інвестори та фінансові інститути	Фінансування проектів у туристичному кластері

Стейкхолдери вносять свій вклад у розвиток туризму в Західному регіоні України, створюючи сприятливе середовище для розвитку цієї галузі. Формуючи туристичний кластер Західного регіону України стейкхолдери зможуть розвиватись самі та розвивати туристичні ресурси та території на яких вони знаходяться [7]. До них віднесемо:

- владу регіону, міські ради та інші державні установи, які забезпечують регулювання, підтримку та розвиток туризму в регіоні;
- туристичні агенції та оператори, які займаються організацією туристичних поїздок, екскурсій, туристичних пакетів та інших послуг для туристів;
- готелі, хостели, курорти, санаторії та інші місця проживання, які забезпечують житло та комфорт для туристів;
- ресторани, кафе, бари та інші заклади харчування, що пропонують місцеву кухню та послуги харчування;
- авіакомпанії, залізничні та автобусні компанії, таксі та інші перевізники, які забезпечують доступність регіону;
- музеї, галереї, парки розваг, історичні пам'ятки, гідни та організатори екскурсій;
- жителі регіону, які можуть бути прямо або опосередковано залучені до туристичної індустрії;
- університети, коледжі та дослідницькі центри, що займаються туризмом, культурою, історією та гостинністю;
- некомерційні організації, що працюють в галузі туризму, екології, культурної спадщини тощо;
- банки, інвестиційні фонди, приватні інвестори, які фінансують проекти в рамках туристичного кластера.

Ці групи спільно сприяють створенню стійкого та різноманітного туристичного середовища, залучаючи відвідувачів та сприяючи економічному розвитку регіону [30].

Таким чином, туристичний кластер Західного регіону України, що включає в себе широкий спектр стейкхолдерів, є важливим елементом для розвитку та просування туризму в регіоні. Місцеві урядові органи, туристичні агенції та оператори, готельний бізнес, ресторани та транспортні компанії спільно працюють над створенням привабливих умов для відвідувачів. Ця співпраця

сприяє ефективному управлінню ресурсами, розробці інтегрованих туристичних продуктів та підвищенню якості обслуговування туристів.

Недержавні організації, освітні та дослідницькі установи, а також місцеве населення відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини, екології та розвитку місцевої громади. Їх внесок забезпечує сталий розвиток туризму, який базується на принципах екологічності та соціальної відповідальності. Інвестори та фінансові інститути, у свою чергу, відіграють важливу роль у забезпеченні необхідного фінансування для інновацій та розширення інфраструктури, що є вирішальним для зростання туристичного сектора [21].

В цілому, інтеграція різних стейкхолдерів у рамках туристичного кластера дозволяє створити синергію, яка сприяє розширенню туристичних можливостей та підвищенню привабливості Західного регіону України як туристичного напрямку. Це співробітництво не тільки стимулює економічний розвиток, але й сприяє культурному обміну та соціальному зростанню, демонструючи значущість комплексного підходу до розвитку туризму в регіоні.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розвиток туристичних ресурсів є важливою складовою сучасного суспільства і має значення як для економіки, так і для соціокультурного та природного середовища. Туристичні ресурси відіграють важливу роль у системі туризму і мають велике значення для розвитку туристичної галузі. Тале використання туристичних ресурсів – це ключовий аспект ефективного розвитку туризму, оскільки воно спрямоване на забезпечення того, щоб туризм приносив користь не лише в довгостроковому плані, але й не завдавав шкоди природі, культурним цінностям і спільнотам.

Визначено зміст та значення туристичних ресурсів в системі індустрії туризму. Існує ряд підходів до визначення змісту та значення туристичних ресурсів і вони можуть варіювати в залежності від контексту та дослідницьких цілей. Доведено, що туристичні ресурси – це об'єкти чи території, які приваблюють туристів і мають потенціал для розвитку індустрії туризму, а також це специфічний тип природних або створених благ, що можуть функціонувати у вигляді об'єктів, матеріальних цінностей, територій, акваторій, маршрутів, заходів, подій, послуг, а також їх поєднання, що мають комфортні властивості, здатні задовольняти потреби туристів та формувати туристичний продукт.

Систематизовано чинники впливу на стан та розвиток туристичних ресурсів. Розуміння та врахування різноманітних чинників, що впливають на туристичні ресурси, є ключовим для розвитку стійкої, відповідальної та конкурентоспроможної туристичної галузі. Ефективне управління та стратегічне планування, що включає всі ці аспекти, є необхідним для забезпечення довгострокової привабливості та доступності туристичних напрямків, створення нових можливостей для розвитку громад та підтримки економічного зростання. Визначені нами чинники мають всеохопний характер і здатні здійснювати вплив на більшість типів туристичних ресурсів. Враховуючи специфіку та різноманітність туристичних ресурсів, варто зважати

на ті чи інші чинники впливу їх використання, для досягнення ефективності вказаних процесів, як основної вимоги сталого розвитку туристичних ресурсів. Врахування систематизованих чинників впливу на розвиток туристичних ресурсів, дозволить сформувати ефективні напрями їх раціонального використання.

Проведено аналіз стану та розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України. Західний транскордонний туристичний регіон України, завдяки своїм унікальним культурним, історичним та природним атракціям, відіграє ключову роль у розвитку туризму країни. Регіон, який включає історичні міста та мальовничі Карпатські гори, приваблює широкий спектр туристів, від шанувальників історії та культури до любителів природи та активного відпочинку. Транскордонне розташування збільшує потенціал для міжнародного туризму, сприяє культурному обміну та співпраці з сусідніми країнами, що додатково збагачує туристичний досвід регіону. Це створює умови не тільки для зростання туристичних потоків, але й для економічного розвитку місцевих громад.

Визначено шляхи розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України в сучасних умовах. Розвиток туристичних ресурсів західного регіону України в сучасних умовах вимагає інноваційного підходу, що відповідає змінам у глобальних тенденціях та вимогах туристів. Західний регіон, з його багатою історією, культурою та природними красотами, має величезний потенціал для розвитку різноманітних видів туризму. Основними пріоритетними розвитку туристичних ресурсів Західного регіону України є: безпека, сталий розвиток, кооперація стейкхолдерів, популяризація локальних брендів та регіональні цінності, організація управління туристичними ресурсами дестинацією, цифровізація та інтерактивність, інклюзивність та доступність.

Систематизовано передумови формування туристичного кластеру. До таких передумов віднесено: наявність відповідних туристичних ресурсів, конкурентні переваги регіону, концентрація суб'єктів індустрії гостинності,

наявність в регіоні суміжних індустрій, логістика, наявність відповідних інституцій в регіоні.

Визначено основні групи стейкхолдерів туристичного кластеру Західного регіону України в сучасних умовах. До таких груп стейкхолдерів віднесено: місцеві урядові органи, туристичні агенції та оператори, готельний та гостинний бізнес, ресторанний бізнес і кейтеринг, транспортні компанії, постачальники анімаційних послуг та розваг, місцеве населення, освітні та дослідницькі установи, неформальні інституції, інвестори та фінансові інститути.

Туристичний кластер Західного регіону України, потенційно включає в себе широкий спектр стейкхолдерів, і може стати важливим елементом для розвитку та просування туризму в регіоні. Місцеві урядові органи, туристичні агенції та оператори, готельний бізнес, ресторани та транспортні компанії спільно працюють над створенням привабливих умов для відвідувачів. Ця співпраця сприяє ефективному управлінню ресурсами, розробці інтегрованих туристичних продуктів та підвищенню якості обслуговування туристів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барвінок Н.В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип. 18 (2). 2022. С. 206–217. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.206-217>.
2. Баула О.М., Лютак О.М., Чепурда Л.М., Чепурда Г.М., Зелінська О.В. Фінансові важелі та наслідки імплементації світового досвіду бізнес-діяльності у вітчизняний туристичний ринок. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, Вип. 4 (35), 2021. С476-485.
3. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. *Наукові перспективи*. Вип. 5 (23). С. 168–180. 2022. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-168-180](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-168-180).
4. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування К.: ВЦ КНУ, 2002. 396 с.
5. Босовська М.В. Інтеграційні процеси в туризмі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 832 с.
6. Волошин І., Матвійчук Л., Ненько К. Туристичні ресурси України з атласом туристичних мандрівок: довід. вид. Львів: ЛДУФК, 2015. 437 с.
7. Глубоченко К. О., Дорошенко О. М. Аналіз сучасного стану ринку та перспективи туристичних послуг в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «*Modern Economics*», №30, 71-75. 2021 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua>.
8. Голод А.П., Іжевська О.П., Коркуна О.І. Кластерна модель розвитку індустрії гостинності регіону. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 4 (21), 2019. С. 375-380.
9. Зарубіна А., Сіра Е., Демчук, Л. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Вип. 41. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>.
10. Звіт Всесвітньої ради з туризму і подорожей (WTTC). URL: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>.

11. Лелюк О. Можливості післявоєнного відновлення галузі туризму в Україні. Географія та туризм: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 1 березня 2023 р. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 368–374.

12. Луцьк від Стратегії транскордонного співробітництва очікує особливого прогресу у розвитку транспортної інфраструктури та туристичної галузі. URL: <https://www.Zik.com.ua>.

13. Любіцева О.О. , Панкова В.І., Стафійчук В.І. (2007) Туристичні ресурси України: навч. Посібник. Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук. К.: Альтерпрес.

14. Матвійчук Л. Ю., Тищук І.В. Сільський зелений туризм як фактор розвитку регіону. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2017. 388 с.

15. Матвійчук Л.Ю. Лепкий М.І., Лютак О.М., Тищук І.В. Механізми створення геоінформаційної системи туристичних ресурсів: монографія. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2017. 208 с.

16. Матвійчук Л. Ю., Лепкий М.І. Просторова організація туристично-рекреаційної сфери регіону: монографія. За загальною редакцією д.е.н., проф. В.В. Паппа. Мукачево: РВЦ МДУ, 2016. 268 с

17. Матвійчук Л.Ю., Барський Ю.М., Лепкий М.І., Карпюк І.В., Подоляк В.М. Напрями фінансового забезпечення розвитку туристичної галузі України в сучасних умовах. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Вип. 4 (39), 2019. 570-577.

18. Матвійчук Л.Ю. Туристичне краєзнавство Волинської області: підручник / за редакцією проф. Матвійчук Л.Ю., доц. Лепкого М.І. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2019. 228 с.

19. Матвійчук Л.Ю., Барський Ю.М. Факторний аналіз розвитку готельно-ресторанного господарства на рівні регіону. *Економічні науки: зб. наук. праць ЛНТУ. Серія «Регіональна економіка»*. Вип. 17 (67). 2020 Луцьк: РВВ ЛНТУ.

20. Мельник Д., Сьомак В. Роль об'єднань суб'єктів туризму в міжнародних економічних відносинах. Студентський науковий вісник. Серія Технічні науки. Випуск 47. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2022. С. 244-246.

21. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: монографія. ІРД НАН України. Львів, 2017. 259 с.
22. Мацола В.І. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області: Автореф. дис... канд. екон. наук : 08.10.02 / НАН України Інститут регіональних досліджень. Львів, 2014. 29 с
23. Мілашовська О. І. (2020) Прикордонний регіон як об'єкт дослідження регіональної економіки. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=173>.
24. Моца А., Шевчук С., Серета Н. (2022) Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. Вип. 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>.
25. Нездоймінов С. Г. Регіональні контури кластерного розвитку винного туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Випуск 8. Частина 1. 2014. С.136-141.
26. Ніколайчук О. А. Тренди розвитку вітчизняної індустрії гостинності в умовах Covid-19, *Вісник ХНУ ім. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавств. Туризм*. Випуск 13, 2021.
27. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1 (26). С. 55–68. URL: <https://doi.org/10.33108/sepd.2022.01.055>.
28. Роїк О.Р., Недзвецька О.В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип. 46. С. 11–15. URL: <https://10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>
29. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.09.2023).
30. Офіційний сайт Національної туристичної організації. URL: <http://ntoukraine.org> (дата звернення: 28.10.2023).
31. Офіційний сайт UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>.

32. Офіційний сайт ГО «Асоціація готелів та курортів України» (UHRA)
URL: <https://ring.org.ua/edr/uk/company/43851744>. URL: <http://www.world-tourism.org>.

33. Перегуда Ю., Кривоберець М. Державна підтримка підприємств туристичної галузі в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Підприємництво та інновації. Вип. 23. 2022. С. 16–20.
URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.3>

34. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: [колективна монографія]. Видання сьоме. За науковою. ред. Л. Матвійчук, Ю. Барського, М. Лепкого. Луцьк: ІВВ ЛНТУ. 2021. 360 с.

35. Пластун Б. Туристичні ресурси Західного регіону України: стан та перспективи розвитку. Студентський науковий вісник ЛНТУ, серія технічні науки. Луцьк. РВВ ЛНТУ. 2023

36. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури. Сфера туризму і курортів».
URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>

37. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 168-р від 16.03.2017.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/249826501>.

38. Семенов В. Ф., Басюк О.В. (2014) Територіальні умови і стратегії розвитку туризму в регіонах. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова. Серія : Економіка*. Том 19. Вип. 2. С. 78-82.

39. Сирний туризм Закарпаття. URL: <https://tourinform.org.ua/syrnyjturyzm-zakarpattya/>.

40. Смирнов І., Любіцева О. Туристичний бізнес під час пандемії COVID-19: світовий та український досвід. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. № 3(2). 2020. С. 196-207.

41. Сіра Е.О., Голубець І.М., Безрученков Ю.В. Післявоєнне відновлення туризму в Україні. Інфраструктура ринку. Вип. 68. 2022. С. 155–158. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastruct68-27>.

42. Ставська Ю.В. Інфраструктурні чинники розвитку індустрії гостинності у сфері екологічного туризму на Закарпатті. Причорноморські наукові студії. Вип. 61. 2021. С. 79-87.

43. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: збірник матеріалів науково-практичного семінару. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 64с.

44. Хмелевський О.В., Кошівська М.В. Розвиток туризму в контексті євроінтеграції України. *Приазовський економічний вісник*. Запоріжжя.. № 2 (07). 2018. С. 15-21.

45. Шепелюк С. І. Туристичний продукт та туристична послуга: критерії розмежування понять. Електронний ресурс. *Економіка. Управління. Інновації*. №1 (5). 2011. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/shepeljuk.htm.

46. Юхновська Ю. О. Вплив глобалізації та євроінтеграції на туристичну галузь України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород. Випуск 23. 2019. С. 147-152.

47. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex. January 2021. URL: https://tourlib.net/wto/UNWTO_Barometer_2021_01.pdf.

48. COVID-19 and Tourism 2020: a Year in Review. URL: <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020>.

49. World Data Atlas. Tourism. Knoema. Retrieved from <http://knoema.com/atlas/topics/Tourism>.

50. The World Bank. Global Economic Prospects. June 2020. Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/publication/globaleconomic-prospects>.